

Keuda

**Opetus-
suunnitelman
yhteinen osa
2011–2012**

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1 Keudan toiminta-ajatus, visio, arvot ja strategiat	
1.2 Toimintaa ohjaavat periaatteet	
1.3 Pedagoginen strategia	
1.4 Yhteistyö eri koulutuksen järjestäjien kanssa	
1.5 Opintojen tarjonta yhteistyössä	
2. Koulutuksen järjestäminen	8
2.1 Ammatillinen peruskoulutus	
2.2 Näyttötutkintoperusteinen koulutus	
2.3 Oppisopimuskoulutus	
2.4 Maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien koulutus	
2.5 Kotitalousopetus	
2.6 Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus	
2.7 Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus	
3. Opetuksen järjestämis muodot	10
3.1 Lähi-, etä- ja monimuoto-opetus	
3.2 Keudan verkko-opetus	
3.3 Työssäoppiminen	
Työssäoppiminen ja työturvallisuus	
Ammattiosaamisen näytöt	
4. Tutkintokohtaisen opetussuunnitelman rakenne	12
4.1 Tutkinnon muodostuminen	
4.2 Vapaasti valittavat tutkinnon osat	
4.3 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat	
4.4 Tutkinnon osien arviointisuunnitelma ja osaamisen arviointimenetelmät	
4.5 Suunnitelma ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista	
4.6 Tutkinnon osat, niiden ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit	
4.7 Keudan opetussuunnitelman laadintaprosessi	
5. Yhteinen opintotarjonta (liitteet 1-5)	14
5.1 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat	
Pakolliset	
Valinnaiset	
5.2 Ammattitaitoa syventävät tutkinnon osat	
5.3 Muut yhteiset opetussuunnitelmat	

6. Opetuksen yksilöllistäminen	15
6.1 Yksilöllinen valinnaisuus Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS)	
6.2 Ammatillinen erityisopetus Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)	
6.3 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen	
6.4 Kansainväliset opintojaksot	
6.5 Ammattitaitoa yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat	
7. Opiskelijan arviointi	18
7.1 Opiskelijan arviointi opintojen alkuvaiheessa	
7.2 Opiskelijan arviointi opintojen aikana	
7.3 Opiskelijan arviointi opintojen loppuvaiheessa	
8. Opintojen ohjaus ja opiskelijahuolto	24
8.1 Opinto-ohjaus	
8.2 Opiskelijahuolto	
8.3 Tasa-arvo opetuksessa ja opiskelijoiden tasa-arvoinen kohtelu	
8.4 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö	
9. Yhteisöllisyyttä vahvistava toiminta	28
9.1 Ryhmytyminen	
9.2 Oppilaskuntatoiminta	
9.3 Kulttuuriperinnön ja arvopohjan vahvistaminen	
9.4 Henkilöstön yhteistyö	
10. Henkilöstön kehittämissuunnitelma	29
10.1 Keudan henkilöstöstrategia	
10.2 Henkilöstösuunnittelu ja rekrytointi	
10.3 Henkilöstön osaamisen kehittäminen	
10.4 Työhyvinvoinnin varmistaminen	
11. Itsearvioinnin toteuttamissuunnitelma	30
Liitteet	31
1. Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat	
2. Ammattitaitoa syventävät tutkinnon osat	

1. Johdanto

Opetussuunnitelman yhteisessä osassa kuvataan Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän toiminnan periaatteita ja toimintatapoja koulutuksen järjestämisessä. Opetussuunnitelma on tarkoitettu opiskelijoille, heidän huoltajilleen, työelämän edustajille sekä henkilökunnalle tiedon lähteeksi.

Keuda toimii ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjänä jäsenkuntiensa – Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo ja Tuusula – alueella. Keuda on alueellaan tunnettu ja haluttu koulutuksen asiantuntija ja yhteistyökumppani sekä vahva työelämän kehittäjä.

Keudassa opiskelee noin 6000 opiskelijaa. Koulutustarjontamme on käytännönläheinen ja se kattaa kaikki eri koulutusalat. Se tarjoaa laajat mahdollisuudet ja yksilöllisen opiskeluohjelman. Opetuskieli on suomi.

Keudalla on erityisenä koulutustehtävänä maahanmuuttajille järjestettävä peruskoulutukseen valmistava koulutus, sisäoppilaitosmuotoisesti järjestettävä koulutus sekä vieraskielisen opetuksen järjestäminen kotitalousopetuksessa. Keudalla on kuorma- ja linja-auton kuljettajien perustason ammattipätevyyskoulutusta antava koulutuskeskus.

Keudassa järjestetään ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta (ammattistartti) sekä valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta peruskoulunsa päättäneille nuorille ammatillisen perustutkintokoulutuksen lisäksi.

Aikuiskoulutuksesta laaditaan erillinen Aikuiskoulutuksen toimintalinjat – dokumentti, joten aikuiskoulutuksen järjestämistä koskevat osat on tässä rajoitettu koskemaan pakollisia sisältöjä.

Keudan lupauksena on kouluttaa opiskelijoitaan siten, että he valmistuttuaan voivat siirtyä taitavana työelämään. Tarjoamme nuorille, aikuisille ja elinkeinoelämälle työelämälähtöistä koulutusta sekä kehittämispalveluita seutukunnan menestykseksi.

1.1 Keudan toiminta-ajatus, visio, arvot ja strategiat

Toiminta-ajatus

Tuotamme asiakkaillemme hyvinvointia ja kilpailukykyä tarjoamalla tasokkaita, vetovoimaisia ja työelämälähtöisiä koulutus- ja kehittämispalveluja.

Visio

Keuda kuuluu toimialallaan koulutuksen järjestäjien parhaimmistoon ja tuottaa kansainvälistä ammatillista huippuosaamista.

Keuda – työelämän taitaja!

Keudan arvokeskustelu käytiin vuoden 2008 keväällä. Arvokartoitukseen osallistui koko henkilökunta sekä opiskelijat. Arvoprosessin tuloksena syntyneet arvot ovat:

Arvostamme ammattitaitoa

Koulutamme ammattitaitoisia osaajia työelämän tarpeisiin laadukkaan toiminnan ja jatkuvan oppimisen avulla. Huomioimme toistemme osaamista tasavertaisesti.

Sitoudumme asiakaslähtöisyyteen

Kehitämme opiskelijoiden ja työelämän osaamista tavoitteellisesti, tuloksellisesti ja luotettavasti. Suunnittelemme ja toteutamme palvelumme vuorovaikutuksessa asiakkaidemme kanssa.

Toimimme vastuullisesti

Tavoitteitamme kaikessa toiminnassamme ovat avoimuus, luotettavuus ja oikeudenmukaisuus. Henkilökunta ja opiskelijat kunnioittavat itseään, toisiaan, työtään ja ympäristöä. Huolehdimme toisistamme ja pidämme kiinni yhteisesti sovituista asioista.

Uudistumme yhteistyössä

Toimintamme kilpailukyvyyn turvaavat uudistumistahto, luovuus ja avoin viestintä. Uudistamme toimintatapojamme ennakoimalla tulevaisuutta ja tekemällä yhteistyötä kansallisissa sekä kansainvälisissä verkostoissa.

Keudan strategiset päämäärät 2011–2015

- Edistämme opiskelukykyä, oppimista, laadukasta henkilökohtaista opiskelun ohjausta ja opetusta
- Rakennamme vetovoimaista aikuiskoulutusta ja työelämäpalveluja
- Edistämme henkilöstömme työhyvinvointia, osaamista ja osaamisen hyödyntämistä
- Teemme kaikilla organisaatiotasolla toimivaa yhteistyötä elinkeinoelämän, jäsenkuntien ja julkishallinnon muiden sidosryhmien kanssa
- Organisaatorakenteemme tukee taloudellista ja tehokasta toimintaa
- Toimimme kestävän kehityksen mukaisesti ja hallitsemme toimintamme ympäristövaikutukset

1.2 Toimintaa ohjaavat periaatteet

Ihmiskäsitys

Ihminen on kokonaisvaltainen ja oman elämänsä subjekti.

Kasvatuksessa ja opetuksessa korostamme sosiaalisuutta, suvaitsevaisuutta, erilaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista. Pidämme tärkeänä opiskelijoidemme ja henkilökunnan yksilöllisyyttä ja erilaisuutta sekä erilaisten oppijoiden kokemusten ja opiskelutyylien huomioon ottamista opintojen aikana. Tuemme keudalaisia heidän henkisessä kasvussaan ja persoonallisuuden kehittämisessä. Keudan kasvatuksellisenä tavoitteena on omaan elämäänsä tyytyväinen ja yhteiskunnassa rakentavasti toimiva yksilö. Näin ennaltaehkäisemme syrjäytymistä yhteiskunnasta ja työelämästä. Ihmiskäsityksemme mukaan miellämme elinikäisen oppimisen osana ammattisivistystä, johon kuuluvat omista velvollisuuksista huolehtiminen sekä yhteistyökykyisyys. Näemme oppijan aktiivisena toimijana, joka haluaa oppia ja kehittyä. Elämän varrella kerätyt tiedot ja taidot ovat hyödyksi ammatillisessa kasvussa ja jatko-opinnoissa.

Tieto- ja oppimiskäsitys

Ammatillinen osaaminen on työn perustana olevan tiedon ja käytännön taitojen integroitunut kokonaisuus, joka näkyy sujuvana toimintana.

Tietokäsitys

Elämme alati muuttuvan ja uusiutuvan tiedon maailmassa. Uutta tietoa tulee etsiä eri kanavia hyödyntäen ja opiskelijan on opittava suhtautumaan tietoon ja sen oikeellisuuteen kriittisesti. Pystymme oppilaitoksissa välittämään vain osan tiedosta, sillä opiskelijoiden elinympäristössä on useita tiedon lähteitä (työpaikat, koti, kaverit, media jne.). Näin ollen valitsemme opiskeltavat sisällöt ja erotamme tutkinnon tason edellyttämän tiedon. Tässä huomioimme yksilöllisyyden ja sen myötä erilaiset tavoitteet ja arvioinnin.

Oppimiskäsitys

Opiskelija on itse vastuussa oppimisestaan eli hän asettaa itselleen tavoitteet ja pyrkii niihin. Me annamme raamit oppimiselle sekä tuemme ja ohjaamme oppimista. Ohjaamme opiskelijaa tiedostamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana ja ammatti-ihmisenä, jolloin hän ymmärtää osaamisensa suhteessa ammatin vaatimuksiin.

Oppijan tulee voida yhdistää uusi tieto omaan aiempaan tietoonsa, jolloin meidän on otettava huomioon ikä, koulutus- ja kokemuspohja, kulttuuri ym. sekä tiedon tarpeellisuus opintojen eri vaiheissa. Tämä edellyttää itsearviointi- ja oppimistaitojen opettelua yhdessä ja halua oppia jatkuvasti yhdessä tekemällä.

Yhteiset oppimiskokemukset ja opiskelu aidossa työympäristössä edistävät tehokkaasti oppimista. Näin pääsemme vuorovaikutteiseen tiedon vaihtoon ja vertailuun.

Käsitys työstä ja ammattitaidosta

Koulutuksen tehtävänä on osoittaa yksittäisten työtehtävien liittyminen suurempaan kokonaisuuteen, jolloin työn arvostus lisääntyy.

Työ on inhimillisen hyvinvoinnin perusta sekä tärkeä osa yhteiskuntaa ja elämää koko maailmassa. Yhteiskunta ja työelämä muuttuvat, teknologia, väestö ja työvoima kehittyvät, elinkeinorakenne muuttuu, arvomaailma muuttuu, kansainvälistyminen, ympäristökysymykset), jonka seurauksena käsitys työstä muokkautuu. Meillä on merkittävä tehtävä käsitysten rakentumisessa työstä ja ammattitaidosta.

Pysyäksemme työ- ja toimintakykyisenä ja ollaksemme tyytyväisiä elämäämme meidän on tärkeää löytää

tasapaino työn ja muun elämän välillä. Työssä menestymiseen ja viihtymiseen vaikuttavat ratkaisevasti halumme kehittää omaa työtämme ja itseämme. Vaihtoehtoja työn tekemiseen on monia.

Hyvään ammattitaitoon kuuluvat jokaisen ammatin ydintaidot, eettiset periaatteet sekä kyky soveltaa niitä käytännön tilanteissa. Työn kokonaisuuden hahmottaminen lisää työn arvostusta. Meidän on varmistettava, että kaikille aloille yhteisten painotusten merkitys ymmärretään. Painotukset ovat kansainvälisyys, kestävä kehitys, teknologian ja tietotekniikan hyödyntäminen, yrittäjyys, laadukas ja asiakaslähtöinen toiminta, kulluttajaosaaminen, työsuojelusta, ihmisen hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen.

1.3 Pedagoginen strategia

Ammatillisen koulutuksen arvolähtökohtia ovat oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo, vastuu lähimmäisestä, työn arvostaminen, suvaitsevaisuus sekä kansallinen kulttuuriperintö ja kansainvälisyys. Tavoitteena on, että opiskelijoista kasvaa hyvän ammattisivistyksen omaavia vastuuntuntoisia ja velvollisuuksistaan huolehtivia kansalaisia.

Toiminnan kehittämisen painopisteet on valittu koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman sekä oman toiminnan arvioinnin perusteella. Kolme keskeistä tavoitetta opetuksen ja oppimisen toteutuksessa sekä niiden kehittämisessä ovat työelämäyhteistyö, yksilöllistäminen ja opiskelijoiden osallistuminen.

1. Työelämäyhteistyötä vahvistetaan entisestään. Tavoitteena on koulutuksen laadun ja työelämäyhteistyön parantaminen. Työssäoppimisen määrää pyritään lisäämään silloin, kun se on ammattitaidon hankkimisen kannalta perusteltua. Työssäoppimisen laatua kehitetään sekä parantamalla yhteisiä toimintatapoja että lisäämällä asiakaslähtöistä työpaikkaohjaajakoulutusta.

2. Opiskelun yksilöllistäminen ja henkilökohtaistaminen otetaan huomioon sekä opetuksen suunnittelussa, toimintatavoissa että kehittämisessä. Kaikille opiskelijoille tehdään opintojen alussa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota tarkennetaan opiskelun edetessä. Opiskelijalla on käytettävissään joustavat ohjaus- ja tukijärjestelmät. Ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien oppimistarpeita tuetaan Keudan verkko-oppimisen avulla. Opetussuunnitelman yhteisen osan ja alakohtaisten opetussuunnitelmien uudistamisessa otetaan huomioon opiskelijan valinnan mahdollisuuksien lisääminen. Toimintatapoja yhtenäistetään siten, että valinnaisuus on myös käytännössä mahdollista toteuttaa.

3. Opiskelijoiden osallistumista toiminnan kehittämiseen ja arviointiin lisätään merkittävästi. Lisäksi tuetaan aktiivista oppilaskuntatoimintaa. Opiskelijoille luodaan käytännön mahdollisuuksia osallistua toiminnan kehittämiseen. Asiakastyytyväisyyttä mitataan sekä opiskelun kestäessä että sen jälkeen. Palautetietoa hyödynnetään toiminnan parantamiseen käytännön opetuksessa ja tukitoimenpiteissä.

1.4 Yhteistyö eri koulutuksen järjestäjien kanssa

Keuda ja sen yksiköt tekevät yhteistyötä toiminta-alueensa muiden ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien sekä lukioiden kanssa. Kuuma-kuntien eli Keski-Uudenmaan kuntien kanssa lukioyhteistyön periaatteista on sovittu kuntien opetustoimen yhteistyöelimissä.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen kanssa yhteistyö on aktiivista sekä erilaisen oppijan kohtaamiseen liittyvissä kehittämissankkeissa että laadunhallinnan kehittämisessä.

Länsi-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä ja Omnia ovat pitkäaikaisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa käydään vuoropuhelua ammatillisen peruskoulutuksen toimintatapojen ja rakenteiden kehittämisestä.

Hämeen ammatillinen opettajakorkeakoulu ja Keuda ovat tehneet yhteistyösopimuksen henkilöstön osaamisen kehittämisestä. Koulutussuunnitelma ja -tarjonta tarkistetaan vuosittain.

Keuda on Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n jäsen ja osallistuu sen toimintaan muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Keuda on jäsenenä eurooppalaisessa ammatillisen koulutuksen verkostossa, European Forum of Technical and Vocational Education and Training.

1.5 Opintojen tarjonta yhteistyössä

Sipoon lukion kanssa toteutetaan yhteistä opintotarjontaa. Kuuma-alueen kuntien toisen asteen oppilaitosten yhteisessä portaalissa ja ISOOverstaassa tarjotaan verkko-opintoja.

2. Koulutuksen järjestäminen

2.1 Ammatillinen peruskoulutus

Keuda järjestää koulutusta kaikilla koulutusaloilla. Keudan koulutusalat on järjestetty koulutusalojohtajien alaisuuteen seuraavasti:

- HYVINVOINTIALA: ■ Humanistinen ja kasvatusala ■ Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- KULTTUURIALA: ■ Kulttuuriala
- LIIKEALA: ■ Luonnontieteiden ala ■ Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnonala
- LUONNONVARA-ALA: ■ Luonnonvara- ja ympäristöala
- PALVELUALA: ■ Matkailu-, ravitsemis- ja talousala sekä tekniikan ja liikenteen alalta elintarvikeala
- TEKNIIKAN ALA: ■ Tekniikan ja liikenteen ala

Perustutkintojen opetussuunnitelmat laaditaan siten, että tutkinnon osat ja niiden ammattitaitovaatimukset muodostavat selkeitä ammatillisia kokonaisuuksia. Nämä kokonaisuudet voidaan suorittaa oppilaitoksessa tai työssäoppimispaikoilla. Opintojen toteutus pyritään tekemään siten, että tutkinnon osat on mahdollista suorittaa kohtuullisella ajanjaksolla.

Keuda tukee opintojen loppuunsaattamista. Opinnot on pääsääntöisesti suunniteltu siten, että opiskelija voi mahdollisimman esteettömästi palata täydentämään opintojaan myös lukuvuoden aikana. Jos opintojen suorittaminen koulumuotoisena osoittautuu mahdottomaksi, toteutetaan opintojen loppuunsaattaminen työvaltaisesti työssäoppimista ja näyttöjä hyödyntäen tai vaihtoehtoisesti oppisopimuksen kautta. Työssä tapahtuvaa oppimista tuetaan verkko-opintojen avulla.

2.2 Näyttötutkintoperusteinen koulutus

Aikuisten perus- ja ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtava koulutus järjestetään pääsääntöisesti näyttöperusteisena. Myös nuorille voidaan tietyin edellytyksin järjestää mahdollisuus näyttöperusteiseen tutkinnonsuorittamiseen.

2.3 Oppisopimuskoulutus

Keuda voi toteuttaa ammatilliseen perus- ja ammatti- ja erikoisammattitutkintoon johtavaa ja valmistavaa oppisopimuskoulutusta valtakunnallisesti. Tietopuolisen koulutuksen järjestäminen järjestäjän omissa oppilaitoksissa on sidottu toimiluvassa määrättyihin koulutusaloihin.

Oppisopimuskoulutus tapahtuu työsuhteessa. Myös nuorilla on mahdollisuus oppisopimuskoulutukseen, mikäli heille on löytynyt sopiva työpaikka.

2.4 Maahanmuuttajien ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien koulutus

Keudalla on lupa maahanmuuttajien koulutuksen järjestämiseen. Lisäksi voidaan toteuttaa kotitalousopetusta tarvittaessa sekä englannin- että venäjänkielisenä.

2.5 Kotitalousopetus

Talousskouluopetus on tutkintoon johtamatonta kotitalousopetusta. Talousskoulu antaa käytännön tietoja ja taitoja oman kotitalouden hoitamiseen, terveyttä edistäviin elämäntapoihin sekä kuluttajana ja yhteiskunnan jäsenenä toimimiseen. Talousskoulu on laajuudeltaan 20 opintoviikkoa.

2.6 Ammatilliseen koulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus, ammattistartti, on tarkoitettu peruskoulun päättäneille nuorille, joilla ei ole vielä selkeää käsitystä ammatin valinnastaan tai jotka haluavat parantaa valmiuksiaan ammatilliseen koulutukseen hakeutumiseen tai opinnoista suoriutumiseen. Koulutuksen laajuus on Keudassa 20 – 38 opintoviikkoa. Koulutukseen sisältyy ammatillisia opintoja, opiskelu- ja työelämävalmiuksia, elämänhallinta- ja vuorovaikutustaitoja sekä peruskouluaineita.

2.7 Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus

Koulutus on tarkoitettu erityistukea tarvitseville opiskelijoille. Tavoitteena on valmentaa opiskelijoita ammatilliseen peruskoulutukseen lisäämällä opiskelijan oppimisvalmiuksia ja tutustuttamalla opiskelija eri koulutusaloihin sekä ammatteihin. Koulutuksessa on myös mahdollista korottaa peruskoulun arvosanoja. Koulutuksen laajuus Keudassa on 38 opintoviikkoa.

3. Opetuksen järjestämis- muodot

3.1 Lähi-, etä- ja monimuoto-opetus

Keuda toteuttaa opetusta sekä lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena. Monimuoto-opetus tarkoittaa verkkotuetua opintojen suorittamista. Ammatillisia tutkinnon osia, ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia ja yritysryhteen liittyviä tutkinnon osia on mahdollista suorittaa myös etänä.

3.2 Keudan verkko-opetus

Keuda tarjoaa osan opetuksesta verkko-opintoina, joissa oppimisolustana toimii Moodle.

Keuda kuuluu ISOversta - kehittäjäyhteisöön, joka tuottaa, jakaa ja ylläpitää verkko-opetuspalveluja. Lisäksi Keuda on mukana Kuuma-alueen yhteisessä verkko-opintoportaalissa, jonne on koottuna alueen verkko-opinto-tarjonta. Keuda on mukana valtakunnallisen datanomien verkkokoulun kehittämisessä.

3.3 Työssäoppiminen

Tutkinnot sisältävät 20 - 80 opintoviikkoa työpaikalla tapahtuvaa oppimista, joka järjestetään yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Opiskelija oppii työpaikoilla osan tutkintoon kuuluvasta ammattitaidosta ja saa yleisiä valmiuksia työelämää varten.

Ammattiopiston vastuulla on yhdessä opiskelijan kanssa järjestää työssäoppimispaikka. Oppilaitoksen tehtävänä on varmistaa, että työnantajalla on riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa ja työvälineistöä sekä ammatillisesti ja koulutuksellisesti pätevää henkilökuntaa tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen järjestämiseksi työpaikalla.

Työssäoppimista toteutetaan ammatin oppimisen kannalta riittävän pitkissä jaksoissa. Näin opiskelija saa tilaisuuden oppia kokonaisuuksia ja ottaa vastuuta työtehtävistään. Työssäoppimisen jakso voidaan suorittaa myös ulkomailla, jos se vastaa opetussuunnitelman tavoitteita ja on etukäteen sovittu. Keudalla on ohjeet kansainvälisestä työssäoppimisesta. Ohjeet ja sopimuslomakkeet on sijoitettu opiskelijoiden intranettiin.

Työssäoppimisesta laaditaan aina kirjallinen puitesopimus Keudan ja työnantajan kesken. Lisäksi käytännön toteutuksesta laaditaan sopimus työnantajan, ammattiopiston ja opiskelijan kesken. Opiskelija ei tavallisesti ole työsopimussuhteessa työnantajaan, joten Keuda vastaa lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta. Keudan opiskelijoille on otettu myös vastuuvakuutus työssäoppimisajalle. Työssäoppimisen sopimuslomakkeet löytyvät Keudan intranetistä.

Keudan työssäoppimisen toteuttamis- ja kehittämissuunnitelma määrittelee työssäoppimisen tavoitteet, käytännön toteutuksen sekä eri osapuolten vastuut. Keudan koulutusalat tekevät opetussuunnitelman yhteisen osan pohjalta tutkintokohtaiset opetussuunnitelmansa, jotka sisältävät työssäoppimisen ja näytön toteuttamissuunnitelmat. Lähtökohtana työssäoppimisen suunnitelmassa on se, että oppilaitoksessa ja työpaikoilla tapahtuva oppiminen täydentävät toisiaan tutkinnon tavoitteiden saavuttamisessa.

Keudan työssäoppimisen toteuttamis- ja kehittämissuunnitelman hyväksyy kuntayhtymän hallitus. Se löytyy sekä Keudan intranetistä että avoimilta verkkosivuilta.

Työssäoppiminen ja työturvallisuus

Opiskelijalla on oikeus fyysisesti ja psyykkisesti turvalliseen oppimisympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee ennen kirjallisen sopimuksen tekemistä selvittää, että työssäoppiminen ja työpaikalla tapahtuva ammattiosaamisen näyttö voidaan järjestää turvallisesti. Oppilaitoksessa on varmistettava, että opiskelijalla on riittävät valmiudet turvalliseen työhön ja opiskeluun työpaikalla ja välittää tieto opiskelijan valmiuksista työpaikalle.

Nuori työntekijä saa tehdä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella vahvistetussa esimerkkiluettelossa mainittua vaarallista työtä, jos on huolehdittu siitä, ettei nuoren työntekijän käyttöön tarkoitetuista laitteista, aineista tai työolosuhteista ole hänelle itselleen eikä muille erityistä vaaraa. Ennen vaarallisen työn aloittamista on koulutuksen järjestäjän yhteistoiminnassa työnantajan kanssa tehtävä ilmoitus asianomaiselle työsuojeluviranomaiselle. Vaadittava ilmoituslomake löytyy intranetistä.

Opiskelijalla on oikeus korvaukseen työssäoppimispaikalla sattuneesta tapaturmasta. Kaikista tapaturmista tulee välittömästi ilmoittaa oppilaitoksen johdolle.

Ammattiosaamisen näytöt

Ammattiosaamisen näytöt ovat osa ammatillista peruskoulutusta. Niiden tavoitteena on lisätä tutkintojen työelämävastaavuutta sekä varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua.

Ammattiosaamisen näyttö on koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhdessä suunnittelema, toteuttama ja arvioima työtilanne tai työprosessi. Siinä opiskelija osoittaa käytännön työtehtäviä tekemällä, miten hyvin hän on saavuttanut tutkinnon perusteiden ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksissa määritellyn työelämän edellyttämän ammattitaidon.

Näytöt ajoitetaan koko koulutuksen ajalle ja järjestetään mahdollisuuksien mukaan työssäoppimispaikalla. Poikkeustapauksissa näyttö voidaan järjestää muussa työpaikassa tai oppilaitoksella. Ammattiosaaminen voidaan näyttää tutkinnon osittain, useamman tutkinnon osan yhteisnäyttönä tai osanäyttönä tutkinnon osan keskeisestä osaamisesta.

Opiskelijalle annetaan näyttötodistus, jossa arvosanat on annettu tutkinnon osittain. Yksittäisten näyttöjen arviointiin osallistuvat opettaja, ja/tai työelämän edustaja ja opiskelija. Arvioinnissa opiskelijan itsearviointi on keskeisellä sijalla. Näyttöarvosanasta päättävät opettajat ja/tai työelämän edustajat. Tutkintokohtaisissa näyttösuunnitelmissa voidaan tarkentaa näyttöjen arviointikäytäntöä ottaen huomioon erityisesti poikkeukselliset arviointitilanteet.

Keudan ammatilliset neuvottelukunnat antavat lausunnon näyttösuunnitelmista. Tutkintokohtaiset ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamissuunnitelmat sekä tutkinnon osien arvioinnin toteuttamissuunnitelmat vahvistaa kolmikantainen toimielin, Keudan Ammattiosaamisen toimikunta. Tämä toimielin myös valvoo näyttötoimintaa sekä päättää ammattiosaamisen näyttöjen arvioijien valinta-/nimeämisperusteista. Lisäksi toimielin käsittelee opiskelijan arviointia koskevat oikaisuvaatimukset. Ammattiopisto vastaa näytön arvioijien kouluttamisesta.

4. Tutkinto-kohtaisen opetussuunnitelman rakenne

4.1 Tutkinnon muodostuminen

Keudan tutkintokohtaiset opetussuunnitelmat laaditaan valtakunnallisten ammatillisten perustutkintojen tutkinnon perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelman yhteisessä osassa on ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien valinnaisten lisäosien, muiden valinnaisten tutkinnon osien ja ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävien tutkinnon osien osalta Keudan yhteinen tarjonta. Tutkintokohtaiseen opetussuunnitelmaan kirjataan tutkinnon rakentuminen kolmen vuoden koulutuksessa.

4.2 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat

Keudan yhteiset ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat on kuvattu opetussuunnitelman yhteisen osan liitteessä. Tutkintokohtaisessa opetussuunnitelmassa tulee kirjata ne lisäykset, joita on yhteisten tavoitteiden ja sisältöjen lisäksi tarkoitus painottaa.

4.3 Vapaasti valittavat tutkinnon osat

Opiskelijan tulee sisällyttää tutkintoonsa 10 opintoviikkoa vapaasti valittavia tutkinnon osia, joiden tavoitteet ja arviointi tulee myös sisällyttää opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan (HOPS).

Vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla oman koulutusalan tai muiden alojen ammatillisia tai ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia (yhteisiä opintoja), lukio-opintoja tai ylioppilastutkinnon suorittamiseen tai jatko-opintoihin valmentavia opintoja, työkokemusta tai ohjattuja harrastuksia, jotka tukevat koulutuksen yleisiä ja ammatillisia tavoitteita sekä opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

4.4 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat

Keudan yhteiset ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat on kuvattu opetussuunnitelman yhteisen osan liitteessä. Tutkintokohtaisessa opetussuunnitelmassa tulee kirjata ne lisäykset, joita on yhteisten tavoitteiden ja sisältöjen lisäksi tarkoitus painottaa.

4.5 Tutkinnon osien arviointisuunnitelma ja osaamisen arviointimenetelmät

Arviointisuunnitelma laaditaan tutkinnon osittain Keudan lomakkeelle. Tavoitteena on tiivis noin yhden sivun laajuinen kuvaus arvioinnin kohteista ja menetelmistä. Tutkintokohtaiseen opetussuunnitelmaan kuvausta voidaan laajentaa tarvittaessa.

4.6 Suunnitelma ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista

Suunnitelma näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista laaditaan Keudan lomakkeelle. Suunnitelman laadinnassa tulee ottaa huomioon, että sen tulee tukea myös työelämän edustajien osallistumista näyttöihin. Tutkintokohtaiseen opetussuunnitelmaan kuvausta voidaan laajentaa tarvittaessa.

4.7 Tutkinnon osat, niiden ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit

Keudan tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien tutkinnon osat kuvataan seuraavasti:

Tutkinnon osa

Opinto ja laajuus

- Edeltävyyssehto
- Tavoitteet ja sisältö
- Toteuttamistapa (oppimisympäristö, oppimisen menetelmät, oppimateriaali)
- Arviointi (hyväksyty-hylätty tai T1–H2–K3)

Ammattitaidon osoittaminen

- Näytön kuvaus
- Näyttöympäristö

Tutkinnon osan arvioinnin kohteet ja kriteerit T1–H2–K3

- Työprosessin hallinta
- Työtehtävän hallinta: menetelmät, välineet ja materiaalit
- Työn perustana olevan tiedon hallinta
- Elinikäisen oppimisen erikseen arvioitavat avaintaidot: oppiminen ja ongelmanratkaisu, vuorovaikutus ja yhteistyö, ammattietiikka sekä terveys, turvallisuus ja toimintakyky

4.7 Keudan opetussuunnitelman laadintaprosessi

Opetussuunnitelman laadintatyöstä vastaa alakohtaisesti koulutusalojohtaja. Hän muodostaa opintoalakohtaiset tiimit sekä määrää niille vetäjän.

Tutkinnon osien arviointi- ja näyttösuunnitelma lähetetään Keudan ammattiosaamisen toimikunnan hyväksyttäväksi viimeistään viikkoa ennen toimikunnan kokousta. Mukaan tulee liittää kopio ammatillisen neuvottelukunnan lausunnosta opetussuunnitelmasta.

Hyväksytyt ja korjatut suunnitelmat lähetetään yhdessä ammatillisen neuvottelukunnan lausunnon kanssa kehitysjohtajalle, joka hyväksyy opetussuunnitelman ja arkistoi dokumentit.

Kaikki hyväksytyt suunnitelmat viedään intranetin lisäksi myös Keudan ulkoisille verkkosivuille. Keudan opetussuunnitelmapiirityksen kuvaus löytyy IMS-toimintajärjestelmästä.

5. Yhteinen opinto-tarjonta

5.1 Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat

Keudan ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat jaetaan valtakunnallisten tutkinnon perusteiden mukaisesti pakollisiin ja valinnaisiin tutkinnon osiin (liite 1). Oppilaitos voi tarjota myös muita valinnaisia tutkinnon osia kuin mitä on sisällytetty Keudan yhteiseen opetussuunnitelmaan. Ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien yhteistä tarjontaa laajennetaan jatkossa esimerkiksi luomalla yhteistä tarjontaa Keudan verkko-opistoon.

Tutkinnon osat	Pakolliset 16 ov	Valinnaiset 4 ov
Äidinkieli	4 ov	0-4 ov
Toinen kotimainen kieli	1 ov	0-4 ov
Vieras kieli	2 ov	0-4 ov
Matematiikka	3 ov	0-4 ov
Fysiikka ja kemia	2 ov	0-4 ov
Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätieto	1 ov	0-4 ov
Liikunta	1 ov	0-4 ov
Terveystieto	1 ov	0-4 ov
Taide ja kulttuuri	1 ov	0-4 ov
Ympäristötieto		0-4 ov
Tieto- ja viestintätekniikka		0-4 ov
Etiikka		0-4 ov
Kulttuurien tuntemus		0-4 ov
Psykologia		0-4 ov
Yritystoiminta		0-4 ov

5.2 Vapaasti valittavat tutkinnon osat

Keudan yhteisessä tarjonnassa ovat seuraavat tutkinnon osat:

- Tuutoritoiminta 1 ov
- Tuutori vertaisohjaajana 10v
- Yhdistystoiminta 1 ov

Nämä tutkinnon osat voivat olla myös Yhteiskunta-, yritys- ja työelämätieto, valinnainen -tutkinnon osan opintoja, mikäli opiskelijan HOPS:ssa on näin sovittu.

5.3 Muut valinnaiset tutkinnon osat

Keudan yhteisessä tarjonnassa ovat seuraavat tutkinnon osat:

- Yrittäjyys 10 ov
- Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen 2 ov

5.4 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat

Keudan yhteisessä tarjonnassa on seuraava tutkinnon osa:

- Yritystoiminta 10 ov

5.5 Muut yhteiset opetussuunnitelmat

Keudan koulutustehtävään liittyviä opetussuunnitelmia ovat:

- Maahanmuuttajille järjestettävä ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus
- Ammatilliseen koulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (Ammattistartti) -opetussuunnitelma
- Kotitalousopetus-opetussuunnitelma
- Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa koulutuksessa -opetussuunnitelma

6. Opetuksen yksilöllistäminen

6.1 Yksilöllinen valinnaisuus

Opiskelijan yksilöllinen valinnaisuus on Keudan opetuksen kehittämisen painopistealue. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma opiskelijan yksilöllisten lähtökohtien pohjalta.

Opetussuunnitelman tulee mahdollistaa yksilölliset ammatillisten tutkinnon osien valinnat sekä lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittaminen. Lisäksi opiskelijalla on oikeus tehdä valintoja valinnaisista tutkinnon osista.

Yksilöllisten valintojen tukeminen sekä opiskelijan oman suunnittelun ja vastuun lisääminen kehittävät itseohjautuvuutta sekä sitouttavat ja motivoivat opiskeluun. Tavoitteena on myös tukea opiskelijan urasuunnittelua ja ammatillista kasvua.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS)

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta käynnistetään jo opiskelijan tulohaastattelussa ja sitä päivitetään koko koulutuksen ajan. Laadintaan osallistuvat kyseisen tutkinnon opettajat. Laadintaprosessin toteutusvastuu on ryhmänohjaajalla. Opinto-ohjaaja osallistuu prosessiin erityisesti silloin, jos hän tuntee opiskelijan erityistarpeita nivelvaiheyhteistyön perusteella.

HOPSin laadinta perustuu aina opiskelijan omaan suunnitteluun ja opintoja koskeviin päätöksiin ja se laaditaan opiskelijan kanssa neuvotellen. Ohjauksella tuetaan päätöksentekoa sekä oman oppimistyylin ja oppimisen esteiden tunnistamista.

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laaditaan Keudassa opiskelijahallinto-ohjelman yhteydessä olevaan HOPS-osioon. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja tarvittaessa tarkistetaan lukukausittain. Ryhmänohjaaja kirjaa tarkistukset HOPS-osioon. Jos suunnitelman toteutuksessa tai opintojen etenemisessä ilmenee ongelmia, tuetaan opiskelijaa ohjauksella sekä tarvittaessa tukiopetuksella.

6.2 Ammatillinen erityisopetus

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi jokaisella tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen ja sijoittua koulutuksen jälkeen työhön ja yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena.

Keudassa noudatetaan lainsäädännössä ja valtakunnallisissa tutkinnon perusteissa esitettyjä ammatillisen erityisopetuksen lähtökohtia ja periaatteita sekä Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän erityisopetuksen suunnitelmaa.

Keudassa erityistä tukea tarvitsevien opetus ja ohjaus järjestetään integroidusti samoissa opetusryhmissä muiden kanssa tai pienryhmissä. Tarvittavat palvelu- ja tukitoimet sekä opiskelijahuollon palvelut toteutetaan nimettyjen vastuuhenkilöiden toimesta.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Kaikille ammatillista erityisopetusta saaville opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tarve voi selvitä:

- opintoihin hakeutumisvaiheessa saatujen tietojen pohjalta,
- opintojen aloitusvaiheen tietojen pohjalta tai opintojen edetessä.

Opiskelijan hakeutuessa opintoihin voi olla tiedossa nivelvaiheen yhteistyön tai yhteisvalinnan tietojen kautta, että hän tarvitsee opinnoissaan erityistä tukea. Tällöin HOJKS voidaan laatia heti opintojen alussa.

Erityisen tuen tarve voi selvitä opintojen alussa tehtävän tulohaastattelun ja lähtötason kartoitusten kautta, jolloin HOJKS voidaan laatia heti opintojen alkuvaiheessa.

Opintojen edistyessä opiskelija ja opettaja voivat huomata erityisen tuen tarpeen, jolloin HOJKS laaditaan tarpeiden ilmaannuttua.

Keudassa HOJKS laaditaan opiskelijahallintoohjelman yhteydessä olevaan HOJKS-liittymään. Se sisältää kolme osaa: opiskelijan perustiedot, erityisopetuksen järjestämisen suunnitelman sekä opetussuunnitelman mukaisten opintojen toteuttamissuunnitelman. Suunnitelman laadintaan osallistuvat opiskelija, alaikäisen opiskelijan huoltaja, opettaja ja tarvittaessa muita yhteistyöverkoston jäseniä. Suunnitelman allekirjoittavat opettaja, opiskelija ja alle 18-vuotiaan huoltaja. Rehtori vahvistaa HOJKS:n allekirjoittamalla yhteenvetolistan tai yksittäiset HOJKS:t laskentapäivän yhteydessä.

HOJKS-suunnitelmaa seurataan ja arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa. Arvioinnissa käydään läpi asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumista sekä asetetaan uusia tavoitteita. Arviointi ja seuranta kohdistuvat myös palvelu- ja tukitoimien toteutumiseen ja niiden oikean tason arviointiin. Viimeisenä opiskeluvuotena pääpaino on opintojen ohella siirtymävaihesuunnittelussa, jonka kautta opiskelijaa tuetaan työllistymisessä tai jatko-opintoihin hakeutumisessa.

Ammatillisessa erityisopetuksessa opetus on suunniteltava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Tavoitteita voidaan mukauttaa opiskelijan edellytysten mukaan joko niin, että kaiken opetuksen tavoitteet on mukautettu, tai vain yhden tai useamman tutkinnon osan tavoitteet mukautetaan.

6.3 Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen

Opiskelijalla on oikeus saada perustutkinnon perusteiden tavoitteita ja ammattitaitovaatimuksia keskeisiltä osin vastaavat aikaisemmin suoritettut opinnot tai muutoin hankittu osaaminen tunnustettua, jotta vältetään opintojen päällekkäisyydeltä ja lyhennetään opiskeluaikaa.

Aikaisemmin hankittu osaaminen voi olla kotimaisessa tai ulkomaisessa oppilaitoksessa suoritettuja opintoja, työkokemusta tai harrastustoiminnassa ja varusmies- tai siviilipalveluksessa hankittua osaamista.

Siirryttäessä tutkinnosta toiseen tai koulutusosalta toiselle tai lukiosta toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, tunnustetaan aiemmin suoritetuilla opinnoilla hankittua osaamista 40 opintoviikkoa vastaava osuus kunkin tutkinnon ammattitaitovaatimusten mukaisesti.

Lukion koko oppimäärän (75 kurssia) tai toisen ammatillisen perustutkinnon (120 opintoviikkoa) suorittamisesta luetaan hyväksi vähintään 20 opintoviikkoa ammattitaitoa täydentäviä tutkinnon osia, 10 opintoviikkoa vapaasti valittavia tutkinnon osia ja 10 opintoviikkoa ala- ja tutkintokohtaisia tutkinnon osia.

Ammatillisiin tutkinnon osiin voidaan tutkinnosta riippuen 40 opintoviikon lisäksi lukea hyväksi muita lukiossa tai toisessa ammatillisessa perustutkinnossa suoritettuja opintoja esim. ammatillisia kieliä.

Muita hyväksiluettavia opintoja voivat olla lukion ja toisen ammatillisen perustutkinnon opintojen lisäksi mm. ammatti- tai erikoisammattitutkinto-opinnot, talouskoulu, ammatilliseen koulutukseen ohjaavat opinnot, ulkomaiset opinnot sekä opinnot kansanopistoissa, työväenopistoissa, korkeakouluissa tai yliopistoissa.

Oppilaitos vertaa, että muut kuin edellä mainitut lukion ja toisen ammatillisen perustutkinnon hyväksiluettavat opinnot ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään opetussuunnitelman mukaisia. Tarvittaessa oppilaitos toteaa osaamisen vastaavuuden erilaisin näytöin.

Työkokemuksella hankittu koko tutkinnon osan kattava osaaminen on osoitettava jollakin tavoin arvosanan saamiseksi. Harrastuksissa hankittu osaaminen voidaan tunnustaa vapaasti valittaviin tutkinnon osiin.

Tutkinnon osien arvosanat merkitään viitteiden kanssa opintokorttiin ja todistuksiin. Hyväksilukujen periaatteet muista tutkinnoista ja koulutuksista määritellään tarvittaessa tarkemmin tutkintokohtaisissa opetussuunnitelmissa.

Oppilaitos tiedottaa opiskelun alussa aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisesta. Opinto-ohjaaja ja/ tai opettaja valmistelee aikaisemmin hankitun osaamisen hyväksilukemisen ennen ko. opintojen aloittamista opiskelijan esityksen pohjalta. Hyväksiluvun tekee oman vastuualueensa puitteissa opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja ja opettaja. Ristiriitatilanteessa asiasta päättävät opinto-ohjaaja ja koulutuspäällikkö/koulutusohjelmavastava yhdessä ja viimekädessä rehtori/apulaisrehtori. Opinto-ohjaaja liittää tiedot opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan.

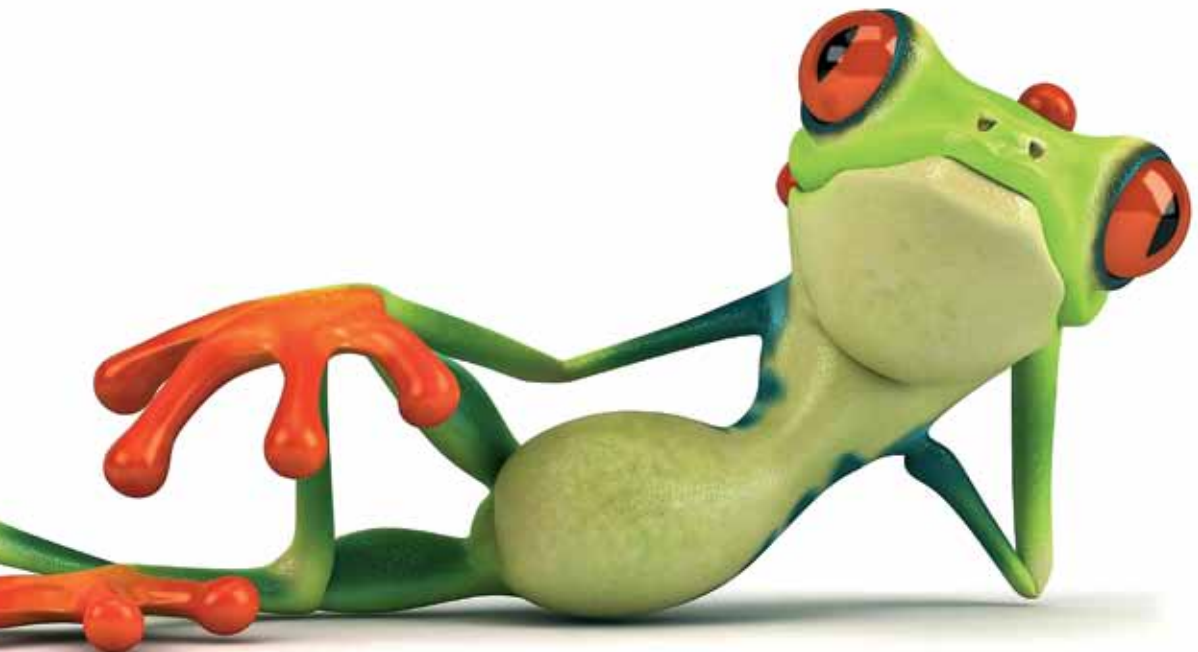
6.4 Kansainväliset opintojaksot

Keuda on ollut mukana eurooppalaisessa opintosuoritusten siirtokokeilussa (FINECVET). Pääsääntöisesti ulkomailla suoritettavat opintojaksot ovat työssäoppimista, joihin voidaan liittää ammattiosaamisen näyttö. Ulkomaisia opintoja voidaan sisällyttää opintoihin hyväksiluvun kautta.

6.5 Ammatillista osaamista yksilöllisesti syventävät tutkinnon osat (perustutkintoa laajentavat tutkinnon osat)

Opiskelijalla on oikeus yksilöllisesti laajentaa tutkintoaan 120 opintoviikon lisäksi. Tutkinnon laajentamisesta voidaan sopia HOPSin laadinnan yhteydessä tai HOPSia voidaan tarvittaessa täydentää.

Ammattitaidon syventämiseen voidaan käyttää tutkinnon osia toisista ammatillisista tutkinnosta tai Keudan paikallisesti tarjottavista tutkinnon osista. Esimerkiksi yritys toiminta sopii hyvin tutkinnon syventämiseen. Tarvittaessa voidaan sopia muiden koulutuksen järjestäjien kanssa yhteisesti tarjottavista tutkinnon osista.

7. Opiskelijan arviointi

Opiskelijan arvioinnilla ohjataan ja kannustetaan opiskelua sekä kehitetään opiskelijan itsearviointitaitoa. Arviointi tukee opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä ja kasvua ammatti-ihmisenä. Arviointi on osa opiskelijan ohjausta ja tuottaa tietoa opiskelijan osaamisesta opettajille, työnantajille ja jatko-opintoihin pyrkimistä varten.

Ohjaava ja kannustava opiskelijan arviointi on useamman tahon yhteistyötä (opiskelija, opettaja, työpaikkaohjaaja, muut opiskelijat). Näin ollen opiskelijan arviointi on jatkuvaa eri osapuolten vuorovaikutteista keskustelua opiskelijan oppimisen edistämiseksi.

Opiskelijan itsetuntemus ja itsearvostus kehittyvät opiskelijan arvioinnin yhteydessä, kun opiskelijaa ohjataan tiedostamaan omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa. Tällöin opiskelija ymmärtää, missä hänen pitää vielä kehittyä ja hän pystyy paremmin asettamaan oppimis- ja ammatti-ihanteensa omien edellytystensä mukaisesti.

Opiskelijalla tulee koko koulutuksen ajan olla mahdollisuus kehittyä osaamisessaan ja kasvaa ammatillisesti. Opettajan tehtävä on opiskelijan arvioinnin avulla tukea opiskelijan käsitystä ammatillisesta kasvusta haluttuun suuntaan. Opiskelijan arvioinnin tulee myös kannustaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta ammatillisesta kasvustaan.

Opintojen aikana tapahtuva arviointi tuottaa tietoa opiskelijan oppimisprosessista ja auttaa opiskelijaa tiedostamaan omaa oppimistaan:

- mitä opiskelija osaa
- mitä hänen vielä pitäisi oppia saavuttaakseen asettamansa tavoitteet
- missä opinnoissa opiskelija menestyy
- mikä hänelle on vaikeaa
- missä hänen lahjakkuutensa tulee esille
- miten hän pystyy suunnittelemaan oppimispolkunsa hyödyntäen omia vahvuuksiaan ja oppimistyylään

Opiskelijan arviointi tuottaa tietoa myös arvosanojen antamista varten. Arvosanoilla tiedotetaan opintojen päättyessä, miten hyvin opiskelija on saavuttanut tutkinnon tavoitteet. Tätä tietoa tarvitsevat sekä opiskelija itse että opettajat, oppilaitos, työnantaja ja mahdollinen jatko-opiskelupaikka.

Opintojen päättövaiheen arviointi ilmoittaa tutkintotodistuksen arvosanoilla, miten hyvin opiskelijan arvioidaan menestyvän työelämässä tai mahdollisissa jatko-opinnoissa. Opiskelijaa pitää siis ohjata ja kannustaa koko opiskelun aikana kehittymään vähintään tyydyttävälle (T1) tasolle, koska se on tutkintotodistuksen saamisen edellytys.

Sekä oppilaitoksessa tapahtuvassa opetuksessa että työssäoppimisjaksoilla opiskelijan arvioinnista vastaavat ja arvosanoista päättävät opettajat. Ammattiosaamisen näytöissä opiskelijan arviointiin osallistuvat opiskelijat, tehtävään määritellyt opettajat ja työpaikkaohjaajat.

Opiskelijan arviointi on laadullista eli opiskelijan osaamista ei verrata toisten opiskelijoiden osaamiseen vaan tutkinnon osien tavoitteisiin ja niiden pohjalta laadittuihin arvioinnin kriteereihin. Näin ollen arvosanojen edellyttämät arviointikriteerit pidetään samoina eri tilanteissa. Tämä korostuu erityisesti ammattiosaamisen näytöissä, joissa opiskelijat ovat hyvinkin erilaisissa työpaikoissa tekemässä erilaisia työtehtäviä.

Koska opiskelijoiden lähtötilanne opintoihin voi olla erilainen, opiskelijan osaamisen arvioiminen ei riipu siitä, kuinka kauan häneltä menee tavoitteena olevan osaamisen oppimiseen. Toiset oppivat nopeammin kuin toiset tai heillä on aiemmin hankittua osaamista kuten ylioppilaspohjaisilla opiskelijoilla tai aikuisopiskelijoilla, jolloin heidän opintoaikaansa tulee mahdollisuuksien mukaan lyhentää.

7.1 Opiskelijan arviointi opintojen alkuvaiheessa

■ Tiedottaminen

Opintojen alkuvaiheessa selvitetään opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville tutkinnon kokonaisuus ja sen tuottama ammattitaito. Heille tehdään selväksi myös opiskelijan arvioinnin keskeiset periaatteet:

- arvioinnin tehtävät
- arvioinnin kohteet
- arvosanan muodostuminen
- arvosana-asteikko ja vaatimustasot
- arvosanan uusiminen/korottaminen
- opintojen etenemisen edellyttämät opinnot
- työssäoppimisen arviointi
- arvioinnin oikaiseminen
- aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ja arviointi
- arvosanojen dokumentointi
- opintosuoritusotteen ja tutkintotodistuksen sisältö

Tiedottamisen välineinä ovat mm. opetussuunnitelma, opiskelijan opas, orientaatio/ohjaustunnit, intranet ja internet. Tiedottamisesta vastaavat omalta osaltaan yksiköiden johto, ryhmänohjaajat, kaikki opettajat ja opinto-ohjaajat.

Ammattiosaamisen näytöt ovat osa opiskelijan arviointia, joten niistä tiedotetaan samassa yhteydessä muun arvioinnin kanssa.

7.2 Opiskelijan arviointi opintojen aikana

■ Tiedottaminen

Opintojen aikana tarkennetaan opiskelijoille ja työpaikkaohjaajille opiskelijan arviointiin liittyviä asioita:

- tutkinnon osien ja opintojaksojen tavoitteet, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit
- arviointimenetelmät
- arvosanan uusimisen ja korottamisen mahdollisuudet
- opintojen etenemisen edellyttämät opinnot
- työssäoppimisen arviointi
- ammattiosaamisen näytön arviointi

Tiedottamisen välineinä ovat mm. tutkinnon osan ja opintojakson kuvaus, opiskelijan opas, ohjauskeskustelut ja intranet. Tiedottamisesta vastaavat kaikki opettajat.

Ammattiosaamisen näytöistä ja niihin liittyvästä opiskelijan arvioinnista tiedottavat ammattiosaamisen näyttöjä ohjaavat ja arvioivat opettajat.

■ Arviointimenetelmät

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelijoiden oppimista ja työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti. Arviointimenetelmät tulee lisäksi valita siten, että ne mittaavat asetettujen tavoitteiden saavuttamista, soveltuvat käytettyihin opetusmenetelmiin ja tukevat opiskelijan oppimista.

Arviointimenetelmää valittaessa on sovittava, millä tavoin opiskelija voi parhaiten osoittaa osaamisensa, ja miten osaamisesta saadaan luotettavaa arviointitietoa. Samassakin ryhmässä opiskelevia tulee arvioida erilaisin menetelmin. Näin varmistetaan, että kaikki opiskelijat voivat osoittaa osaamisensa.

Arviointimenetelmän tulee olla sellainen, että kaikki arviointiin osallistuvat osaavat käyttää sitä ja tulkita sen tuottamaa arviointitietoa.

■ Palautteen antaminen

Oppimisprosessin aikana kannustava ja ohjaava arviointi edellyttää myös sellaisten menetelmien käyttöä, jotka mahdollistavat oppimisen välittömän arvioinnin ja palautteen. Tällöin opiskelija pystyy arvioimaan omaa osaamistaan ja sitä, miten voisi parantaa suoritustaan.

■ Arvosanan antaminen

Opintojen aikaisia tai ammattiosaamisen näyttöjen arviointitulokset ovat laadullisia, joten niitä ei voi mekaanisesti laskea yhteen eikä jakaa tai painottaa. Arvioinnin tulee myös perustua opiskelijan itsearviointiin ja arviointikeskusteluun.

Opetuksen toteutussuunnitelmassa tutkinnon osat muodostuvat osista eli opintojaksoista ja osasuorituksista, joille määritellään tavoitteet ja arviointikriteerit. Opettajat päättävät, millä arvosana-asteikolla osien suoritukset arvioidaan:

- kiitettävä K₃, hyvä H₂, tyydyttävä T₁
- hyväksytty / hylätty
- jokin muu merkintä tai sanallinen arviointi

Ammatillisiin tutkinnon osiin sisältyvän työssäoppimisen aikana osoitettu osaaminen arvioidaan osana koko tutkinnon osan arviointia.

Opinnäyte arvioidaan niiden tutkinnon osien yhteydessä, joihin se sisältyy. Opinnäytteestä merkitään päättötodistukseen laajuus ja nimi, mutta erillistä arvosanaa ei anneta.

■ Arvosanan antamistapa

Arvosanat merkitään WinhaPro -järjestelmään kahden viikon sisällä kunkin arvioitavan opinon päättymisestä. Perustellusta syystä voi tästä aikarajasta poiketa sopimalla asiasta esimiehen kanssa. Opiskelija voi tarkastaa oman opintosuoritusrekisterinsä sisällön opiskelijaintrasta Winha Wille liittymän avulla. Opettajan on tiedotettava arvosanoista opiskelijalle välittömästi arvioinnin jälkeen.

Opintojaksojen ja niiden osien arvioinnissa voidaan varsinaisen arvosanan antamisen sijaan keskustella opiskelijan kanssa hänen osaamisestaan. Opiskelija vastaa itse opintojensa etenemisestä eli siitä, että hänellä on etenemisen kannalta riittävä osaaminen ja että viimeistään opintojen loppuvaiheessa koko tutkinnon osan osaaminen voidaan arvioida.

■ Ammattiosaamisen näytön arviointi

Ammattiosaamisen näytöt ovat osa opiskelijan arviointia, joten niissä noudatetaan samoja arvioinnin periaatteita kuin muussakin opiskelijan arvioinnissa.

Ammatillista osaamista arvioidaan mahdollisimman todellisissa työtilanteissa. Tällöin soveltuvia arviointimenetelmiä ovat opettajan ja/tai työpaikkaohjaajan tekemä havainnointi sekä opiskelijan itsearviointi.

Mikäli havainnointi työsuorituksesta on vaikeaa, korostuvat lopputuotoksen arviointi ja arviointikeskustelu. Opiskelijan on myös tällöin pystyttävä arvioimaan työtään ja havainnollistamaan jollain tavoin tekemänsä ratkaisut.

Ammatilliseen osaamiseen kuuluvan tiedollisen perustan tulee näkyä oppimisprosessissa ja osaamisen näytössä. Erillistä kirjallista näyttöä ei tällöin tarvita.

■ Arvosanan uusiminen ja korottaminen

Jos opiskelija ei ole saavuttanut opintojen etenemisen kannalta tärkeää osaamista, hänen pitää yhdessä opettajan kanssa pohtia seuraavia:

- mitä osaan?
- mitä minun vielä pitää oppia?
- kuinka voisin sen oppia?

Tämän jälkeen opiskelija tekee opettajan kanssa suunnitelman asettamiinsa tavoitteisiin pääsemiseksi.

Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus uusii ja korottaa saamaansa arvosanaa. Tämä koskee kaikkea arviointia eli aina, kun annetaan arvosana.

Kukin yksikkö järjestää lukuvuoden aikana riittävän määrän uusinta / korotusmahdollisuuksia ja tiedottaa niistä opiskelijoille.

Jos tutkinnon osan T₁-tasolla ei vaadita jotakin osaamista, opiskelijan ei tarvitse uusii siihen liittyviä opintoja. Opiskelijalle tulee kuitenkin tehdä selväksi, että arvosanan puuttuminen vaikuttaa tutkinnon osan lopulliseen arvosanaan.

Opintojen aikainen jatkuva arviointi antaa opiskelijalle mahdollisuuden näyttää osaamistaan monella eri tavalla, jolloin erillisiä uusinta/rästitilaisuuksia ei tarvita.

■ Arvioinnin oikaiseminen

Arviointiin tyytymättömän opiskelijan on hyvä ensin keskustella ja pyytää tarkennusta ja perusteluita arvioinnin suorittaneelta opettajalta ja/tai työpaikkaohjaajalta.

Jos opiskelija kuitenkin on yhä tyytymätön arviointiin, hän voi toimia seuraavasti:

- Opintosuorituksen arviointiin tyytymätön opiskelija voi pyytää siihen suullisesti tai kirjallisesti oikaisua arvioinnin suorittaneelta opettajalta/opettajilta tai rehtorilta. Oikaisupyyntö on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin opiskelijalla on ollut tilaisuus saada arvioinnin tulokset ja perusteet omalta kohdaltaan tietoonsa.
- Jos opiskelija on tyytymätön opettajien/rehtorin päätökseen, hän voi hakea tähän päätökseen kirjallisesti oikaisua Keudan Ammattiosaamisen toimikunnalta 14 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut päätöksensä tiedon. Toimielin voi velvoittaa toimittamaan uuden arvioinnin.

7.3 Opiskelijan arviointi opintojen loppuvaiheessa

■ Tiedottaminen

Opintojen päättövaiheessa tiedotetaan opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville sekä työnantajille, jatko-opintopaikoille ja muille sidosryhmille seuraavista asioista:

- tutkinnon osan arvosanan antaminen
- ammattiosaamisen näyttöjen arvosanan antaminen ja sen merkitys päättötodistuksen arvosanoihin (tutkinnon osien arvioinnin toteuttamissuunnitelma)
- päättötodistuksesta, näyttötodistuksesta ja tutkintotodistuksesta liitteinen

Tiedottamisen välineinä ovat mm. keskustelut, orientaatiotunnit, tiedotustilaisuudet, intranet ja internet. Tiedottamisesta vastaavat kaikki opettajat sekä yksiköiden johto.

■ Tutkinnon osien arvioinnin toteuttamissuunnitelma

Keudan tutkintokohtaisten opetussuunnitelmien ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamissuunnitelman pohjalta on laadittu tutkintojen jokaiseen tutkinnon osaan arvioinnin toteuttamissuunnitelma. Niissä on tutkinnon osittain määritelty kaikki arvosanojen saamiseksi vaadittavat opintosuoritukset eli ammattiosaamisen näyttö ja muu arviointi. Lisäksi niissä on päätetty, mikä on ammattiosaamisen näytön ja muun arvioinnin suhde, kun opiskelijalle annetaan päättötodistukseen tutkinnon osan arvosana.

Tutkinnon osien arvioinnin toteuttamissuunnitelmat löytyvät Keudan intranetistä ja internetistä.

■ Tutkinnon osien arviointi

Opintokokonaisuuden arvosanaa annettaessa arvioidaan loppuvaiheen osaamista. Oppimisen aikaista arviointia ei käytetä, koska se on oppimisprosessia.

Opiskelija oppii koko opintojensa ajan ja opintojen alkuvaiheen epäonnistuminen ei saa vaikuttaa lopulliseen arvosanaan, jos opiskelija on näyttänyt osaamisen parantumisen jatkon opinnoissa ja/tai ammattiosaamisen näytöissä.

Jos opiskelijalla on hylättyjä suorituksia, on tarkistettava, voidaanko tutkinnon osa kuitenkin arvioida vai vaaditaanko kyseistä osaamista opetussuunnitelman perusteiden mukaan T1-tasoiseen osaamiseen. Jos ei vaadita, niin tutkinnon osa arvioidaan.

Arvioinnissa on huomattava, että kaikkea K3-tasolla edellytettävää osaamista (määrällistä tai/ja laadullista) ei vaadita T1-tasolla. Näin ollen tutkinnon osasta on annettava opiskelijalle arvosana aina, kun hän on saavuttanut vähintään T1-tasoisien osaamisen.

Ammattiosaamisen näytön lisäksi tapahtuva muu arviointi voi perustua esim. kokeisiin, projektitöihin, oppimistehtäviin, työpäiväkirjoihin, portfolioihin, oppinäytetöihin tai muihin kirjallisiin tehtäviin, joilla opiskelijan osaamista arvioidaan. Mikäli osaaminen on mahdollista luotettavasti arvioida ammattiosaamisen näytöllä, muusta arvioinnista voidaan luopua. Näin ollen myös päättötodistuksen tutkinnon osan arvosana voi muodostua pelkän näytön perusteella.

■ Tutkintotodistuksen kirjoittaminen

Kun opiskelija on suorittanut näyttötodistuksen edellyttämät ammattiosaamisen näytöt sekä päättötodistuksen edellyttämät tutkinnon osat, hänelle annetaan tutkintotodistus suoritetusta tutkinnosta. Tutkintotodistus voidaan antaa myös opiskelijalle, jonka opinnoissa on noudatettu erityisiä opetusjärjestelyjä.

Tutkintotodistus muodostuu kahdesta todistuksesta. Ammattiosaamisen näytöistä annetaan erillinen näyttötodistus, jonka allekirjoittaa Keudan Ammattiosaamisen toimikunnan puheenjohtaja. Päättötodistus sisältää ammatillisten tutkinnon osien lisäksi myös ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien ja vapaasti valittavien tutkinnon osien arvosanat.

Tutkintotodistuksen liitteinä ovat opiskelijahallintojärjestelmästä tulostetut tarkennetut tiedot opiskelijan opintosuorituksista ja ammattiosaamisen näytöistä. Opiskelijalle voidaan myös antaa kansainväliseen käyttöön tarkoitettu liite, jossa kuvataan tutkinnon tuottama osaaminen.

Tavoitteena on, että mahdollisimman moni saa tutkintotodistuksen. Ammatillisen koulutuksen loppuun saattanut henkilö työllistyy paremmin kuin opintonsa keskeyttänyt tai kokonaan vailla tutkintoa oleva henkilö. Tutkintotodistuksella on näin ollen tärkeä tiedottava merkitys.

8. Opintojen ohjaus ja opiskelija- huolto

8.1 Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksen tavoitteena on tukea ja motivoida opiskelijaa tutkinnon suorittamisessa sekä lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, ehkäistä opintojen keskeyttämistä, edistää työllistymistä ja tukea jatko-opintoihin hakeutumista. Ohjauksella edistetään valinnaisuuden, joustavuuden ja monimuotoisuuden toteutumista opinnoissa. Opinto-ohjauksen järjestämisen tavoitteena on myös edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa.

■ Ohjaus hakeutumisvaiheessa

Hakeutumisvaiheessa tehdään yhteistyötä huoltajien, peruskoulujen, lukioiden, työvoimahallinnon ja muiden sidosryhmien kanssa. Kattavan tiedottamisen ja neuvonnan tavoitteena on ohjata nuoret sopivaan koulutukseen, ja samalla vähentää riskiä syrjäytyä. Apuna tiedottamisessa ovat opiskelijatuutorit, esimerkiksi messuilla ja kouluvierailuilla.

■ Ohjaus opintojen aikana

Ryhmänohjaaja keskustelee jokaisen ryhmänsä opiskelijan kanssa opintojen aloitusvaiheessa. Keskustelussa laaditaan opiskelijalle henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), jota tarkennetaan säännöllisesti opintojen edetessä. Tarvittaessa opiskelijalle tehdään lähtötasokartoituksia ja ollaan yhteydessä huoltajiin ja muihin sidosryhmiin, jotta opintojen suunnittelussa ja järjestämisessä opiskelijan tarpeet huomioitaisiin riittävän hyvin. Opiskelijoille selvitetään tutkinnon rakenne, tavoitteet ja valinnanmahdollisuudet. Opintojen edetessä laaditaan ammattiosaamisen näyttösuunnitelmat opettajien ohjauksessa.

Ohjausta annetaan sekä henkilökohtaisena ohjauksena että ryhmä- ja pienryhmäohjauksena. Tavoitteena on, että opiskelija osaa suunnitella ja ottaa vastuun opinnoistaan voimavarojensa mukaisesti. Hän osaa toimia opiskeluyhteisössä, kehittää opiskelu- ja vuorovaikutustaitojaan ja itsetuntemustaan sekä arvioida omaa toimintaansa ja tuotoksiaan. Hän osaa seurata opintosuoritustensa kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnitteluun. Hän tunnistaa mahdollisesti opiskeluunsa ja elämäntilanteeseensa liittyviä ongelmia ja osaa hakea niihin tukea. Hän osaa käyttää ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluja. Ohjausta toteutettaessa käytetään hyödyksi eri sidosryhmien palveluita, kuten esim. Työ- ja elinkeinotoimiston palveluita sekä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen hakutoimistoja. Opiskelijoiden opintojen etenemistä ja hyvinvointia seurataan ja tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Opiskelun tueksi tarjotaan mahdollisuutta osallistua tukipetukseen.

Opinto-ohjauksella edistetään opiskelijoiden yhteisöllisyyttä mm. tuutori- ja oppilaskuntatoiminnan avulla. Opintojen aloituksessa ja aikana vertaistukena toimivat tuutoriopiskelijat. Heidän tehtävänä on opastaa, neuvoa ja auttaa uusia opiskelijoita tutustumaan ja liittymään opiskeluyhteisöön.

■ Ohjaus opintojen päättövaiheessa ja opintojen jälkeen

Opintojen päättövaiheen ohjauksen painopisteinä ovat jatko-opinnot sekä työelämään siirtyminen.

Tavoitteena on, että nuori osaa tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja itsenäisesti.

Ohjauksen ja koulutuksen vaikuttavuutta mitataan vuosittain tehtävällä opiskelijakyselyllä ja päättövaiheessa tehtävällä työllistymiskyselyllä. Puoli vuotta valmistumisen jälkeen lähetetään vielä kysely koulutuksen vaikuttavuudesta. Ohjausta annetaan tarvittaessa valmistumisen jälkeenkin.

■ Ohjausvastuut

Ohjauksen järjestämisen päävastuu on opinto-ohjaajilla, jotka toimivat yhteistyössä toimipaikkojen johdon, opettajien, muun henkilökunnan, huoltajien sekä ulkoisten sidosryhmien kanssa. **Ohjauksen ja tuen suunnitelmassa** määritellään tarkemmin ohjauksen työnjako. Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa ennen uuden lukuvuoden alkua, ja suunnitelma löytyy www.keudakermit.fi -yhteisetasiat -sivustolta. Jokaisella opiskelijalla on lähimpänä tukena ryhmänohjaaja, joka on keskeinen yhdyshenkilö oppilaitoksen, opiskelijan ja hänen huoltajansa välillä. Opettajilla on tärkeä asema sekä opiskelijan henkilökohtaisen että ammatillisen kasvun tukemisessa.

8.2 Opiskelijahuolto

Opiskelijahuollon tavoitteena on luoda turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö ja edistää oppilaitosyhteisön yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Tavoitteena on tukea opiskelijaa sekä säilyttää oppilaitosyhteisön toimintakyky fyysisistä ja psyykkistä turvallisuutta sekä hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa. Opiskelijahuolto edistää oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista sekä ehkäisee koulutuksen keskeytymistä yhteistyössä huoltajien kanssa. Opiskelijahuollon perustana on moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi koko kouluyhteisön voimin. Vastuu opiskelijahuollon palveluiden koordinoinnista ja kehittämisestä on moniammatillisella ohjauksen ja tuen kehittämisryhmällä yhdessä toimipisteiden moniammatillisten opiskelijahuoltoryhmien kanssa. Opiskelijahuoltoryhmät toimivat yhteistyössä keskenään ja yksiköiden johdon, opettajien, muun henkilökunnan sekä ulkoisten sidosryhmien kanssa.

Jokaisessa toimipisteessä toimivaan **opiskelijahuoltoryhmään** kuuluvat pysyvinä jäseninä rehtori/apulaisrehtori/koulutuspäällikkö, terveydenhoitaja, kuraattori ja opinto-ohjaaja sekä erityisopettaja tai erityisopetuksesta vastaava henkilö (ERVA). Ryhmää täydennetään tarvittaessa ottamalla mukaan kulloinkin käsiteltävänä olevaan asiaan liittyviä henkilöitä ja asiantuntijoita. Ryhmän tehtävänä on tukea ja ohjata opiskelijoita henkilökohtaisessa ja ammatillisessa kasvussa sekä toimia apuna oppilaitoksen kasvatusyhteistyössä. Opiskelijahuoltoryhmä osallistuu myös henkilökohtaisten opetuksen järjestämistä koskevien suunnitelmien (HOJKS) valmisteluun. Opiskelijahuoltoryhmän jäseniin voivat ottaa yhteyttä opiskelijat itse, heidän huoltajansa sekä opettajat.

Keudassa on sosiaalityöntekijöinä **kuraattoreita**. Kuraattori tapaa opiskelijoita, työskentelee tarvittaessa opiskelijaryhmien ja luokkien kanssa sekä konsultoi opettajia. Kuraattori osallistuu koulun opiskelijahuoltotyöryhmän työhön koulun, luokkien ja yksittäisen opiskelijan hyväksi. Kuraattori osallistuu koulun toiminnan ja kasvatustyön sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön suunnitteluun ja toteutukseen.

Terveydenhuoltopalveluita kuntayhtymä tarjoaa yhteistyössä omistajakuntien kanssa. Opiskelijaterveydenhuollon tehtävä on huolehtia kokonaisvaltaisesti opiskelijoiden terveydestä. Tavoitteena on tukea opiskelijaa välittämään itsestään, huolehtimaan terveydestään ja hoitamaan sairauksiaan. Opiskelijaterveydenhuollon ammattihenkilöstön toiminnasta vastaa oppilaitoksen sijaintikunta. Opiskelijaterveydenhuollolle on oppilaitoksissa osoitettu asianmukaiset toimitilat. Opiskelijat, opettajat, rehtori, kouluterveydenhuollon ammattilaiset sekä koulun muut työntekijät tekevät yhteistyötä kouluterveydenhuollon onnistumiseksi.

Keudan **järjestyssäännöissä** on annettu ohjeita päivittäisen työskentelyn eri tilanteita varten sekä päihteiden käyttöä ja huumeita koskevia määräyksiä. Järjestyssääntöjen lisäksi on annettu toimipaikkakohtaisia järjestysmääräyksiä. Keudaan on laadittu **kriisisuunnitelma** ja **päihdestrategia**, joita tarkennetaan tarvittaessa.

Jokaisella toimipaikalla on oma tarkennettu kriisisuunnitelmansa. Toimipaikoissa toimii kriisiryhmät, jotka kokoontuvat tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Keudan kurinpito-ohjeessa on määritelty menettelytavat mm. opetusta häiritsevän opiskelijan suhteen tai tilanteisiin, joissa opiskelijan turvallisuus kärsii toisen opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi.

Kuntayhtymä tarjoaa opiskelijoilleen myös **ravitsemis-** ja **asumispalveluita**. Keudan toimipaikoissa opiskelijaravintoloiden toiminta on asiakaslähtöistä, taloudellista ja kokonaisvaltaista. Osa opiskelijaravintoloista toimii myös oppimisympäristöinä. Tarkoitus on tuottaa positiivinen elämys opiskelu- ja/tai työpäivän virkistykseksi, huomioiden hyvät käytöstavat, kansanravitsemukselliset tavoitteet sekä erilaisiin ruokakulttuureihin tutustuminen. Keudalla on muutamassa toimipaikassa asuntola, joissa on omat toimintaohjeet ja järjestyssäännöt.

8.3 Tasa-arvo opetuksessa ja opiskelijoiden tasa-arvoinen kohtelu

Keudalla on yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelma, jonka mukaan tasa-arvoisessa työ- ja opiskeluyhteisössä kaikilla on mahdollisuus työskennellä ilman syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn kuten iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Kiellettyä syrjintää on henkilön asettaminen sukupuolen perusteella muita epäedullisempaan asemaan muun muassa opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä tai opintosuoritusten arvioinnissa.

Sukupuoleen perustuva häirintä ja ahdistelu ovat kiellettyjä. Sukupuolinen häirintä ja ahdistelu määritellään yksipuoliseksi fyysiseksi tai sanalliseksi käyttäytymiseksi, joka on aina kohteelle vastentahtoista tai ainakin ei-toivottua. Tehokas tapa lopettaa häirintä on kertoa siitä opiskelijana ryhmänohjaajalle tai opiskelijahuoltohenkilöstölle. Oppilaitoksen tulee poistaa häirintä käytettävissään olevin toimin.

Oppilaitoksen menettely katsotaan syrjinnäksi, jos se laiminlyö tämän velvollisuutensa. Hyvitysvastuu kohdistuu oppilaitokseen tai opetusta järjestävään yhteisöön siinäkin tapauksessa, että häiritäjä on yksittäinen opettaja tai opiskelija.

Oppisopimuskoulutuksessa olevaan henkilöön sovelletaan tietopuolisen opetuksen aikana toimipaikassa tapahtuvan syrjinnän kieltoja ja työpaikalla annettavan koulutuksen aikana työsyrynnän kieltoja koskevia säännöksiä.

Oppilaitoksen selvitys opiskelijalle: Syrjintää epäilevällä on oikeus saada viipymättä kirjallinen selvitys oppilaitoksen menettelystä. Jos kyseessä on opiskelijavalinta, selvityksestä on käytävä ilmi valintakriteerit. Opintosuoritusten arviointia koskevasta selvityksestä on ilmentävä arvioinnin perusteet. Häirintää epäiltäessä oppilaitoksen tehtävä on antaa selvitys siitä, mihin toimiin on ryhdytty häirinnän poistamiseksi.

8.4 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyöllä tuetaan ammatillisen opiskelun edellytyksiä sekä opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Erityistä tukea tarvitsevien ja eri kieli- ja kulttuuritaustaisten opiskelijoiden elämänhallinnan ja opiskelun tukeminen toteutetaan moniammatillisten opiskelijahuoltoryhmien ohjauksella.

Lähtökohdiana on aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyyden ja vastuullisuuden huomioon ottaminen sekä huolenpito tukea tarvitsevista opiskelijoista. Osa opiskelijoista on 18 vuotta täyttäneitä mikä otetaan huomioon kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Ryhmänohjaaja on keskeinen yhdyshenkilö koulun, opiskelijan ja hänen huoltajansa välillä. Yhteistyön muotoja ovat esim. kotiväenillat, huoltajien ja opettajien väliset keskustelut sekä HOPS-palaverit sekä erityisopiskelijoiden huoltajien kanssa pidettävät HOJKS-palaverit. Ryhmänohjaaja, rehtori ja muut opiskelija-huoltoryhmän jäsenet vastaavat kaikkiin opiskelijan opiskeluun liittyviin kysymyksiin huoltajan niitä kysyessä ja ovat suoraan yhteydessä huoltajiin tilanteen sitä vaatiessa. Huoltajille annetaan tietoa opetussuunnitelmista ja opetuksen järjestämisestä kotiväenilloissa ja mm. www.keuda.fi sekä www.keudakermit.fi nettisivujen kautta.

Tarkennettu suunnitelma kodin ja koulun yhteistyöstä laaditaan Keudan yksiköiden sijaintipaikkakuntien sosiaali- ja terveystoimien kanssa.

9. Yhteisöllisyyttä vahvistava toiminta

9.1 Ryhmäytyminen

Keudassa järjestetään aloittaville ryhmille erilaisia ja eripituisia ryhmäytymispäiviä. Näitä päiviä järjestetään syksyisin uusille aloittaville ammattiopiston opiskelijoille ja tarvittaessa jo pidemmälle opinnoissaan edenneille, jotka tarvitsevat erityistä kannustusta opintojen eteenpäin viemiseksi. Ryhmäytymispäivän tarkoitus on saada nuoret kiinnittymään opiskeluryhmään ja sitä kautta vähentää koulutuksen keskeyttämistä. Tavoitteena on myös saada hyvin yhdessä toimivia ja oppivia ryhmiä.

9.2 Oppilaskuntatoiminta

Keudassa toimii Keudan oppilaskunta KUOMA, joka muodostuu toimipaikkojen oppilaskunnista. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa sekä järjestää tarvittaessa harrastus- ja kulttuuritoimintaa. Oppilaskunta voi opiston opetuksen kehittämiseksi tehdä ehdotuksia ja antaa lausuntoja opetussuunnitelmista ja opetusjärjestelyistä sekä oppimateriaalista, opetusväline-, kalusto- ja kirjastohankinnoista. Jokaisessa toimipaikassa toimivan kehittämistiimin jäsenenä toimii yksi oppilaskunnan jäsen.

9.3 Kulttuuriperinnön ja arvopohjan vahvistaminen

Taide ja kulttuuriopinnoissa sekä valinnaisissa opinnoissa painotetaan Keski-Uudenmaan alueen sekä yksikön sijaintikunnan kulttuurista ja taloudellista omaleimaisuutta. Kulttuuriperintöä käsitellään myös rakennetun ympäristön ja luonnon, kirjoitetun ja puhutun kielen, tapojen sekä ajatus- ja käyttäytymismallien kautta ammattiopiston kaikissa opinnoissa. Se on osa oppilaitosten arkista toimintaa ja näkyy erilaisina teemapäivinä sekä eri vuodenaikoihin ja juhlapyhiin liittyvien ruokaperinteiden kautta. Paikalliseen kulttuuriperintöön tutustutaan ryhmäytymispäivän, erillisten opintokäyntien ja oppimistehtävien avulla.

Arvopohja luodaan Keudan oman toiminnan kautta. Jokaiseen ammattialaan ja opintoon liittyvä arvopohja tulee olla esillä myös oppitunneilla.

9.4 Henkilöstön yhteistyö

Keudalla on Henkilökuntaneuvosto, joka järjestää yhteistä kulttuuri- ja muuta virkistystoimintaa henkilöstölle. Keuda järjestää henkilöstölle kaksi kertaa vuodessa Kuntoremontin Siuntion hyvinvointikeskuksessa yhdessä LUKK:in ja Omnian kanssa. Lisäksi vuosittain organisoidaan Keuda Cup ja Keuda Golf, jotka ovat henkilöstölle avoimia harrastetilaisuuksia.

Opettajien ja muun henkilöstön liikkuvuutta eri yksiköiden välillä kannustetaan.

10. Henkilöstön kehittämissuunnitelma

10.1 Keudan henkilöstöstrategia

Keudan henkilöstöstrategia linjaa toimenpiteet joiden avulla osaamista kehitetään ja työssäjaksaminen turvataan. Henkilöstöstrategia löytyy Keudan www-sivuilta (www.keuda.fi)

10.2 Henkilöstösuunnittelu ja rekrytointi

Henkilöstösuunnittelun ja rekrytoinnin tavoitteena on turvata laadukas toiminta. Henkilöstösuunnittelu on osa Keudan toiminnan suunnittelua.

10.3 Henkilöstön osaamisen kehittäminen

Henkilöstön osaamisen kehittäminen tapahtuu Keudan avaintavoitteiden mukaisesti. Tavoitteena on turvata koulutusjärjestelmän, oppimisympäristöjen sekä organisaation osaamisen kehittäminen niin, että Keuda voi toimia strategiansa mukaisesti. Osaamisen kehittämisen lähtökohtana ovat organisaation ja yksilön tarpeet. Osaamisen kehittämiseksi ja turvaamiseksi Keudassa toimii suunnitelmallinen, joustava ja tarpeeseen perustuva koko henkilöstön täydennyskoulutusjärjestelmä. Täydennyskoulutuksessa hyödynnetään laajasti erilaisia osaamisen kehittämisen menetelmiä.

10.4 Työhyvinvoinnin varmistaminen

Työntekijä tulee voida käyttää omassa työssään ammattitaitoaan, hyödyntää osaamistaan sekä tuntea tekevänsä mielekästä ja tärkeää työtä. Henkilöstön osaamisen kehittämisessä ja työympäristön kehittämisessä huomioidaan aina työhyvinvoinnin ylläpitäminen ja kehittäminen.

Työterveyshuolto yhteistyössä työsuojeluorganisaation kanssa osallistuu työkuormituksen ja jaksamisen seurantaan sekä työkykyä ylläpitävän toiminnan kehittämiseen.

11. Itse- arvioinnin toteuttamis- suunnitelma

Keudan laadunhallinnan keskeisiä elementtejä ovat vuosisuunnitelman mukaisesti toteutettavat sisäiset arvioinnit sekä johdon katselmukset. Lisäksi Keuda osallistuu vähintään viiden vuoden välein ulkoiseen arviointiin. Vertaisarviointia käytetään erityisesti oppimis- ja opetusprosessin sekä uusien toimintojen kehittämisen välineenä.

Toiminnan parantaminen ja kehittäminen perustuu Keudan ydin-, osa- ja tukiprosessien kuvauksille sekä prosessien mittaamiselle sovitulla yhteisillä mittareilla.

Keudan sisäisen arvioinnin kohteena ovat toiminnalliset prosessit. Näitä voivat olla koko oppimisprosessi, työssäoppiminen, opetussuunnitelman laadinta, opiskelijoiden ohjaus tai verkko-opetuksen toteutus sekä erilaiset tukiprosessit. Arviointiraporttiin kirjataan todetut vahvuudet, kehittämiskohteet ja löydetty hyvät käytänteet. Sen tavoitteena on palvella yksiköitä oman toimintansa kehittämisessä sekä levittää hyviä käytänteitä koko Keudan toimintaan.

Keuda on laatinut palautejärjestelmistään vuosikellon, jossa on määritelty mittarit, niiden toteutusaikataulu sekä vastuut. Vastuihin kuuluvat suunnittelu, toteutus, tiedottaminen, raportointi, toimenpiteet sekä seuranta.

Opiskelijat osallistuvat toiminnan jatkuvaan arviointiin vastaamalla opintojaksopalautteeseen sekä vuosittain toteutettavaan opiskelijakyselyyn. Tämän lisäksi valmistuneille opiskelijoille suunnataan asiakastytyväisyyskysely puoli vuotta valmistumisen jälkeen. Sen tarkoituksena on opintojen vaikuttavuuden ja kehittämisalueiden arviointi. Opiskelijoiden edustajia osallistuu toimipisteiden kehittämisryhmien työskentelyyn ja näin he voivat vaikuttaa kehittämistoimenpiteiden suuntaamiseen. Jaksopalaute käsitellään tulosalueen kokouksissa ja tarvittaessa esimies-alaiskeskusteluissa.

Joka vuosi tehtävässä työtyytyväisyyskyselyssä henkilöstö arvioi johtamista ja muita toiminnan toteutukseen liittyviä kokonaisuuksia. Tuloksia käsitellään henkilöstökokouksissa samalla sopien yhteisesti uusista kehittämiskohteista.

Vuosittain arvioidaan palautekyselyjen tuloksia sekä yksiköittäin että koko organisaation tasolla sekä seurataan trendien kehittymistä. Keudassa toteutetaan joka lukuvuosi sisäinen arviointi ja johdon katselmukset kaikilla tulosalueilla. Arvioinnin teemat liittyvät ydinprosessin kehittämiseen. Johdon katselmuksissa arvioidaan yksiköittäin toiminnan tavoitteiden ja laadunhallinnan toteutumista sovitun aikataulun mukaisesti.

Liitteet

Liite 1

Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat

Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat jaetaan valtakunnallisten tutkinnon perusteiden mukaisesti pakollisiin ja valinnaisiin opintoihin. Oppilaitos voi tarjota yksikkökohtaisina lisäopintoina myös muita valinnaisia opintoja kuin mitä on sisällytetty Keudan yhteiseen opetussuunnitelmaan.

Opetushallitus on tehnyt tutkintokohtaistamiset seuraavasti:

- äidinkieli, matematiikka ja liikunta on tutkintokohtaistettu osittain,
- fysiikka ja kemia sekä ympäristötieto on tutkintokohtaistettu kokonaan ja
- yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tietoa ei ole tutkintokohtaistettu.

Pakolliset tutkinnon osat

Pakolliset tutkinnon osat	Pakolliset 16 ov	Valinnaiset 4 ov
Äidinkieli	4 ov	0-4 ov
Toinen kotimainen	1 ov	0-4 ov
Vieras kieli	2 ov	0-4 ov
Matematiikka	3 ov	0-4 ov
Fysiikka ja kemia	2 ov	0-4 ov
Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tietoa	1 ov	0-4 ov
Liikunta	1 ov	0-4 ov
Terveystieto	1 ov	0-4 ov
Taide ja kulttuuri	1 ov	0-4 ov

Valinnaiset lisäosat 4 ov

Etiikka	1 ov
Kulttuurien tuntemus	1 ov
Psykologia	1 ov
Tieto- ja viestintätekniikka	1 ov
Yritystoiminta	4 ov
Ympäristötieto	1 ov
Tuutoritoiminta	1 ov
Tuutori vertaisohjaajana	1 ov
Yhdistystoiminta	1 ov

Pakolliset tutkinnon osat 16 ov

Äidinkieli (suomi) 4 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- viestii ja toimii vuorovaikutustilanteissa siten, että hän kykenee harjoittamaan ammattiaan, osallistumaan työelämään, toimimaan aktiivisena kansalaisena ja hakeutumaan jatko-opintoihin
- hallitsee työelämässä tarvittavat tekstitaidot
- osaa toimia monikulttuurisessa ja monikielisessä ympäristössä
- ymmärtää työselitysten, suunnitelmien ja käyttöohjeiden käsitteet, olennaisen sisällön ja tarkoituksen
- hankkii eri tavoilla tietoa eri lähteistä sekä välittää sitä suullisesti ja kirjallisesti
- tulkitsee erilaisia tekstilajeja ja kaunokirjallisuutta
- arvioi omaa äidinkielen taitoaan ja kehittää sitä jatkuvasti
- osaa toimia erilaisissa oman alansa vuorovaikutustilanteissa
- hallitsee oman alansa erilaiset puheviestintätilanteet, esimerkiksi työsuorituksen ja opinnäytteen esittelyn
- osaa laatia työsuunnitelmat ja raportit
- osaa toimia työnhakutilanteessa ja laatia työpaikanhakuun liittyvät asiakirjat
- hyödyntää alansa ammattilehtiä ja muita viestintävälineitä
- käyttää mediaa kriittisesti ja tuntee lähteiden käytön periaatteet
- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja osallistuu rakentavasti työpaikkansa viestintään

Keskeinen sisältö:

- tiedonhankinta
- tekstien ymmärtäminen
- kirjallinen viestintä
- vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen
- mediaosaaminen
- kielen ja kulttuurin tunteminen
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - estetiikka
  - viestintä- ja mediaosaaminen
  - teknologia ja tietotekniikka
  - aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, Moodle-oppimislusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearviointin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Tiedonhankinta	hakee ohjatusti ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä teksteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja käyttää luotettavia tekstejä	hakee tietoa erilaisista lähteistä ja vaikeaselkoisistakin teksteistä sekä arvioi niiden luotettavuutta
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisen tekstin päätarkoituksen ja osaa yhdistää sen tietoja omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää tekstin tarkoituksen ja pääsisällön sekä osaa yhdistää ja vertailla sen yksityiskohtia omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa suhteuttaen	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen ja sanoman että yksityiskohtien merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa
Kirjallinen viestintä	kirjoittaa ohjatusti ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä tuntee oikeinkirjoituksen perusasioita laatii ohjatusti ja mallin mukaan asiakirjat käyttää mallin mukaan tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia	kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä käyttää sujuvaa lause- ja virkerakennetta ja jaksottaa tekstiä laatii asianmukaiset asiakirjat käyttää tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia ja muutakin tekstilajitietämystään	kirjoittaa tavoitteellisesti ja työstää tekstejään oman arvion ja palautteen pohjalta hallitsee kielenkäytön perusnormit sekä hioo tuottamiensa tekstien kieli- ja ulkoasua laatii asianmukaisia asiakirjoja ja osaa soveltaa asiakirjamalleja soveltaa tekstilajin vaatimuksia omassa teksteissään
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteissa mm. työnhakutilanteessa osallistuu keskusteluun käyttämällä puheenvuoroja perustelee mielipiteensä osaa pitää lyhyen esityksen	toimii asiallisesti ja kohteliaasti vuorovaikutustilanteissa mm. työnhakutilanteessa osallistuu keskusteluun ja vie keskustelua tavoitteen suunnassa eteenpäin perustelee monipuolisesti mielipiteensä ja väitteensä saa puhuessaan kontaktin kuulijoihinsa ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiakaslähtöisesti, joustavasti ja vakuuttavasti osallistuu aktiivisesti ja rakentavasti keskusteluun ja kantaa osaltaan vastuuta viestintäilmapiiiristä perustelee monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioi vaikuttamispyrkimyksiä pystyy puhuessaan ylläpitämään vuorovaikutusta, osaa havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi
Mediaosaaminen	tuntee ammattialansa keskeiset mediat noudattaa ohjatusti tekijänoikeuksia	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja osaa arvioida mediatekstejä tuntee tekijänoikeudet oikeutena ja veloitteena, noudattaa tekijänoikeuksia mm. ilmoittamalla lähteensä	hyödyntää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä osaa viitata käyttämiinsä lähteisiin ja tarvittaessa pyytää niihin käyttöluvan
Kielen ja kulttuurin tunteminen	tunnistaa oman kielen ja kulttuurienvälisen viestinnän merkityksen käyttää kirjallisuutta ja muita taidemuotoja elämyksellisesti	ottaa huomioon kulttuurien välisen viestinnän omassa vuorovaikutuksessaan osaa eritellä kirjallisuutta ja muita taidemuotoja	soveltaa kulttuurienvälistä viestintää ja omaa kulttuuri-osaamistaan sekä toimii suvaitsevasti osaa analysoida ja tulkita kirjallisuutta ja muita taidemuotoja

Toinen kotimainen (ruotsi) 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- selviytyy alansa rutiinomaisista työtehtävistä ja arkipäivän tilanteista toisella kotimaisella kielellä
- ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurin merkityksen monikulttuurisessa Suomessa

Keskeinen sisältö:

- tiedonhankinta sanakirjoja ja ruotsinkielistä materiaalia käyttäen
- työhön liittyvien ohjeiden, viestien ja alaa koskevien yleiskielisten tekstien ymmärtäminen
- yksinkertaisten kirjallisten viestien laatiminen
- vuorovaikutus päivittäisen elämän puhetilanteissa
- yksinkertaisen, selkeästi puhutun kielen ymmärtäminen
- työelämän keskeisissä, tavanomaisissa kielenkäyttötilanteissa toimiminen
- kielen ja kulttuurin merkitys
- kielenopiskelutekniikat ja kielten opiskelu
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - viestintä- ja mediaosaaminen
  - teknologia ja tietotekniikka
  - aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, Moodle-oppimislusta, verkko-opetus, itsenäinen työskentely /etäopiskelu

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Tiedonhankinta	tuntee sanakirjojen ja muiden tietolähteiden käytön periaatteet	käyttää sanakirjoja ja jonkin verran myös muita, kuten esimerkiksi sähköisiä, tietolähteitä	käyttää sanakirjoja, myös sähköisiä, ja muuta lähdeaineistoa hankkiakseen lisätietoa omaa alaa käsittelevistä vieraskielisistä yksinkertaisista ohjeistuksista
Tekstien ymmärtäminen Kirjallinen viestintä	ymmärtää apuvälineitä käyttäen lyhyiden ja yksinkertaisten omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien kirjallisten viestien sisältö	kirjoittaa mallin mukaan lyhyitä työhön liittyviä tekstejä kuten työ- ja turvallisuusohjeet	kirjoittaa lyhyitä työhön liittyviä muistiinpanoja, ohjeita tai tilauslistoja
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	kertoo muutamalla sanalla itsestään tai tutuista asioista omassa työssään	selviytyy rutiinomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä puhetilanteista, jos puhelukumppani puhuu hitaasti ja käyttää yksinkertaista, keskeistä sanastoa	toimii tavanomaisimmissa viestintätilanteissa sekä kasvotusten että puhelimesta ja tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä
Kielen ja kulttuurin merkitys	on tietoinen ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksestä	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen kohdatessaan pohjoismaalaisia	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin aseman monikulttuurisessa Suomessa
Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimisstrategiansa	tunnistaa omien oppimisstrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia	kokeilee uusia strategioita ja oppimistapoja

Vieras kieli (englanti) 2 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- viestii ja toimii vuorovaikutustilanteissa siten, että hän kykenee harjoittamaan ammattiaan, osallistumaan työelämään, toimimaan aktiivisena kansalaisena ja hakeutumaan jatko-opintoihin
- hallitsee oman alansa työtehtävissä tarvittavan kielitaidon
- osaa toimia monikulttuurisessa ja monikielisessä ympäristössä

Keskeinen sisältö:

- tiedonhankinta erilaisia sanakirjoja, tekniikkaa ja englanninkielisiä lähteitä käyttäen
- oman alan keskeisten tekstityyppien ymmärtäminen
- kirjallinen viestintä työelämän ja arkipäivän yksinkertaisissa tilanteissa
- vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen
- kohdekielen ja kulttuurin tunteminen sekä Suomi-tietouden välittäminen
- kielenopiskelutekniikat ja kielenopiskelu
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - viestintä- ja mediaosaaminen
  - aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, Moodle-oppimislusta, verkko-opetus, itsenäinen opiskelu /etäopiskelu

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Tiedonhankinta	hakee tietoa työhönsä liittyvistä materiaaleista ja ohjeista ohjattuna ja sanakirjoja käyttäen	hakee omaa alaa koskevaa tietoa sanakirjoja ja jonkin verran myös muita, kuten esimerkiksi sähköisiä, tietolähteitä käyttäen	hakee monipuolisesti omaa alaa koskevaa tietoa, soveltaa tietojaan ja taitojaan sekä perustelee ratkaisunsa
Tekstien ymmärtäminen Kirjallinen viestintä	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä kirjallisia viestejä kirjoittaa ohjattuna mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita apuvälineitä käyttäen ja tekee tarkentavia kysymyksiä sekä osaa toimia niiden mukaan kirjoittaa mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita sekä työstä annettua palautetta kirjoittaa tavanomaisia henkilökohtaisia viestejä ja lyhyitä tekstejä sekä täyttää yksinkertaisia työhönsä liittyviä asiakirjoja
Vuorovaikutus ja työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä suullisia viestejä ja osaa toimia niiden mukaan kertoo lyhyesti itsestään ja alansa työtehtävistä vastaamalla hänelle esitettyihin kysymyksiin ennakoitavissa olevissa ja tutuissa työtilanteissa	ymmärtää tavanomaisimpia työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä suullisia ohjeita ja osaa toimia niiden mukaan kertoo itsestään ja työtehtävistään siten, että tulee ymmärretyksi ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani puhuu hitaasti ja käyttää yksinkertaisia rakenteita	ymmärtää keskeiset ajatukset tavanomaisesta normaali-tempoisesta puheesta ja toimii niiden mukaan kertoo tutuissa tilanteissa työpaikastaan ja työstään ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista sekä tarvittaessa ottaa selvää muiden maiden vastaavista asioista
Kielen ja kulttuurin merkitys	on tietoinen opiskelemaisensa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä	ymmärtää opiskelemaisensa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksen	hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäohjeita soveltaa vieraan kielen ja kulttuurin tietojaan ja taitojaan
Kielenopiskelu	tunnistaa omat oppimisstrategiansa	arvioi oppimisstrategioidensa vahvuuksia ja heikkouksia	vahvistaa oppimistaan kokeilemalla uusia strategioita ja oppimistapoja

Matematiikka 3 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- hallitsee peruslaskutoimitukset, prosenttilaskennan ja mittayksiköiden muunnokset ja käyttää niitä ammattiin liittyvissä laskutoimituksissa
- laskee pinta-aloja ja tilavuuksia sekä soveltaa geometriaa ammattialan vaatimassa laajuudessa
- käyttää sopivia matemaattisia menetelmiä ammattitehtäviin liittyvien ongelmien ratkaisussa
- ilmaisee muuttujien välisiä riippuvuuksia matemaattisilla lausekkeilla
- muodostaa ja laatii ammattitehtäviin liittyviä yhtälöitä, lausekkeita, taulukoita ja piirroksia sekä ratkaisee työssä tarpeellisia matemaattisia tehtäviä yhtälöillä, pääättelemällä ja kuvaajien avulla sekä arvioi tulosten oikeellisuutta
- käyttää matemaattisten ongelmien ratkaisussa apuna laskinta, tietokonetta ja tarvittaessa muita matematiikan apuvälineitä

Keskeinen sisältö:

- peruslaskutoimitukset, matemaattiset peruskäsitteet ja esitystavat
- prosenttilaskenta
- mittayksikkömuunnokset
- pinta-alojen ja tilavuuksien laskenta
- geometria ammattialan vaatimassa laajuudessa
- muuttujien väliset riippuvuudet matemaattisin lausekkein
- laskeminen, tietokoneen ja muiden matemaattisten apuvälineiden käyttäminen
- numeerisen tiedon käsittely, analysointi ja tuottaminen
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - matematiikka ja luonnontieteet

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisolusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Peruslaskutoimitukset, prosenttilaskenta ja mittayksikkömuunnokset sekä matemaattiset peruskäsitteet ja esitystavat	suorittaa työtehtäviin liittyvät rutiininomaiset laskutoimitukset ja tuntee keskeisimmät matemaattiset käsitteet ja esitystavat	suorittaa sujuvasti ammattiin liittyvät laskutoimitukset ja käyttää jossakin määrin matemaattisia käsitteitä ja esitystapoja ilmaisussaan	soveltaa ammattialalla tarvittavia laskutoimituksia ja arvioi tulosten tarkkuutta sekä hallitsee ammattialalla käytettävät matemaattiset käsitteet ja esitystavat
Matemaattiset menetelmät ja ongelmanratkaisu sekä tulosten arviointi	ratkaisee työtehtäviin liittyvät keskeiset matemaattiset ongelmat joko pääättelemällä, graafisesti tai laskennallisesti sekä osaa arvioida tulosten suuruusluokkaa	ratkaisee ammattiin liittyviä ongelmia matemaattisten menetelmien avulla sekä arvioi tulosten oikeellisuutta	soveltaa matemaattisia menetelmiä ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisussa ja -asettelussa sekä arvioi menetelmien luotettavuutta ja tarkkuutta
Laskimen ja tietokoneen käyttäminen	käyttää laskinta ja tietokonetta työtehtäviin liittyvien matemaattisten perustehtävien ratkaisemiseen	käyttää sujuvasti laskinta ja tietokonetta ammattiin liittyvien matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen	käyttää soveltaen laskinta ja tietokonetta ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen
Numeerisen tiedon käsittely, analysointi ja tuottaminen	käyttää tiedonlähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä laskee ohjeen mukaan aineiston keskilukuja	käyttää tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ammattiin liittyvien ongelmien ratkaisuun laskee keskeisimpiä tilastollisia tunnuslukuja	soveltaa tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisuun sekä esittää tuottamia matemaattisia tuloksia tilastoina, taulukkoina ja graafisina esityksinä laskee tai määrittää annetusta aineistosta keskeisimmät tilastolliset tunnusluvut

Fysiikka ja kemia 2 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- soveltaa ammattitehtäviensä kannalta keskeisiä fysikaalisia ja kemiallisia ilmiöitä, käsitteitä ja lainalaisuuksia
- osaa työssään ja muussa toiminnassaan ottaa huomioon luonnon lainalaisuudet ja toimia niiden mukaisesti ympäristöä ja energiaa säästäen
- tarkastelee keskeisiä ympäristöongelmia luonnontieteelliseltä kannalta
- soveltaa ammattinsa kannalta keskeisiä fysiikan lakeja ja käsitteitä
- hallitsee ammattinsa kannalta keskeisiä mekaniikan, lämpöopin ja sähköopin peruskäsitteitä ja ilmiöitä niin, että hän osaa käsitellä ammatissaan tarvitsemiaan laitteita ja järjestelmiä turvallisesti ja taloudellisesti sekä työskennellä ergonomisesti
- ottaa huomioon työssään ympäristön ja ammatin kannalta keskeisiä kemian ilmiöitä, ja sitä varten hänen on tunnettava tavallisimpien alkuaineiden ja sekä epäorgaanisten että orgaanisten yhdisteiden kemiallisia ominaisuuksia
- säilyttää, käyttää oikein ja hävittää asianmukaisesti alalla tarvittavia aineita sekä laskee ainemääriä ja pitoisuuksia
- osaa tulkita aineiden terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät tuotteiden merkinnöistä ja ottaa työskentelyssään huomioon aineiden erityisominaisuudet niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
- tekee havaintoja ja mittauksia ammattinsa kannalta keskeisistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- kerää, käsittelee ja analysoi tekemiään havaintoja ja mittauksia

Keskeinen sisältö:

- lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä
- kemiallisten aineiden ja yhdisteiden sekä niiden ominaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä: tavallisimpien alkuaineiden sekä epäorgaanisten että orgaanisten yhdisteiden kemialliset ominaisuudet
- havainnointi ja mittaaminen
- turvallinen ja ergonominen työskentely
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - terveys, turvallisuus ja työkyky
  - kestävä kehitys
  - matematiikka ja luonnontieteet
  - teknologia ja tietotekniikka

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisolusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearviointin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä	tuntee fysiikan lainalaisuuksia niin, että pystyy työtehtävissään ottamaan huomioon niihin liittyvät ilmiöt, mutta tarvitsee joissakin kohdin ohjausta	osaa ottaa huomioon fysiikkaan liittyvät ilmiöt työtehtävissään	osaa itsenäisesti soveltaa fysiikan lainalaisuuksia työssään
Kemiallisten aineiden ja yhdisteiden sekä niiden ominaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit työssään, mutta tarvitsee osin ohjausta tulkitsee osin ohjattuna tavallisimpia tuotemerkintöjä laskee ohjattuna pitoisuuksia ja aineiden määriä hankkii ohjeen mukaan tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit tutuissa työtilanteissa tulkitsee tavallisimpia tuotemerkintöjä laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä hankkii tietoa käyttöturvallisuustiedotteista	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja ja ottaa huomioon erilaisten aineiden ominaisuudet ja ympäristöriskit muuttuvissakin työtilanteissa tulkitsee itsenäisesti erilaisia alan tuotemerkintöjä laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä joustavasti erilaisissa työtilanteissa eri tietolähteistä hankkimansa tiedon mukaan
Havainnointi ja mittaaminen	toteuttaa mittaukset käyttäen tavallisimpia mittausmenetelmiä ja -välineitä ohjatussa työtilanteessa tallentaa mittaukset ja havainnot ohjeiden mukaisesti ja esittää ne taulukoina ja graafeina sekä laskee tarvittaessa tuloksia, mutta tarvitsee joiltakin osin ohjausta	toteuttaa mittaukset käyttäen tavallisimpia mittausmenetelmiä ja -välineitä omatoimisesti ja osaa arvioida mittaustulosten luotettavuutta osaa analysoida mittauksia ja havainnoja sekä tehdä tuloksista johtopäätöksiä	käyttää mittauksiin sopivimpia menetelmiä ja välineitä sujuvasti, toteuttaa mittaukset järjestelmällisesti ja huolellisesti ja osaa arvioida havaintojen ja mittausten tarkkuutta ja luotettavuutta osaa raportoida ja esittää tuloksia sekä arvioida tulosten ja johtopäätösten tarkkuutta ja luotettavuutta
Turvallinen ja ergonominen työskentely	työskentelee työturvallisuusohjeiden mukaisesti, mutta vaatii ohjausta ergonomiseen työskentelyyn	työskentelee ergonomisesti ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti	työskentelee ergonomisesti ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti ja ottaa omatoimisesti huomioon työympäristössä olevat riskitekijät

Yhteiskunta-, yritys- ja työelämä tieto 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- osallistuu oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikassa yhteisten asioiden hoitamiseen
- arvioi toimintamahdollisuuksiaan aktiivisena kansalaisena ja kuluttajana
- osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja
- tekee suunnitelman oman taloutensa hoitamisesta
- arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä Suomen kansantaloudelle
- hakee tietoa ammattialansa työpaikoista sekä Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa tietoa

Keskeinen sisältö:

- osallistuminen oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikassa
- omien toimintamahdollisuuksien arviointi kansalaisena ja kuluttajana
- yhteiskunnan palvelujen käyttö
- oman talouden hoitaminen
- kansantalouteen keskeisesti vaikuttavien tekijöiden arviointi
- tiedon haku ammattialan työpaikoista
- Euroopan unionia ja kansalaisia koskevat tietolähteet
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - aloitekyky ja yrittäjyys
  - aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisolusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet ja keskeiset sisällöt	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Osallistuminen oppilaitoksessa ja työssäoppimispaikassa	osallistuu ohjattuna yhteisten asioiden hoitamiseen	osallistuu sovitulla tavalla yhteisten asioiden hoitamiseen sekä tuntee yhteiskunnallisen päätöksentekoprosessin	osallistuu itsenäisesti yhteisten asioiden hoitamiseen sekä tuntee yhteiskunnallisen päätöksentekoprosessin
Toimintamahdollisuuksien arviointi	arvioi ohjattuna toimintamahdollisuuksiaan kansalaisena ja kuluttajana tuntee opiskelijan vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet hakee tietoa kuluttajan keskeisistä oikeuksista ja velvollisuuksista	arvioi toimintamahdollisuuksiaan kansalaisena ja kuluttajana tuntee opiskelijan ja kansalaisen keskeiset vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet, edut ja velvollisuudet tuntee kuluttajan keskeiset oikeudet ja velvollisuudet	arvioi toimintamahdollisuuksiaan aktiivisena kansalaisena ja kuluttajana tuntee opiskelijan ja kansalaisen keskeiset demokraattiset vaikuttamismahdollisuudet, oikeudet, edut ja velvollisuudet tuntee kuluttajan keskeiset oikeudet ja velvollisuudet
Yhteiskunnan palvelujen käyttö	käyttää opiskelijan tarvitsemia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa	käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa	käyttää itsenäisesti yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja ymmärtää kansalaisen osuuden niiden rahoittamisessa
Oman talouden hoitaminen	tekee ohjattuna suunnitelman menoistaan ja varoistaan hankkii ohjattuna tietoa rahoitusvaihtoehdoista ja niistä aiheutuvista kuluista	tekee suunnitelman menoistaan ja varoistaan hankkii tietoa rahoitusvaihtoehdoista ja niistä aiheutuvista kuluista	tekee suunnitelman menoistaan ja varoistaan hankkii tietoa rahoituslähteistä ja vertailee niistä aiheutuvia kuluja
Kansantalouteen keskeisesti vaikuttavien tekijöiden arviointi	arvioi ohjattuna yrittäjyyden keskeiset vaikutukset työllisyyteen	arvioi yrittäjyyden ja yritystoiminnan vaikutuksen työllisyyteen	arvioi itsenäisesti yrittäjyyden ja yritystoiminnan vaikutuksen kansantalouteen
Tiedon haku ammattialan työpaikoista ja Euroopan unionista	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista paikallisesti hakee ohjattuna Euroopan unionin kansalaisia koskevaa tietoa	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista alueellisesti ja kansallisesti hakee Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa tietoa	hakee tietoa ammattialansa työpaikoista alueellisesti ja kansallisesti ja Euroopan unionin maista hakee Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa

Liikunta 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- edistää liikunnan avulla terveellistä ja aktiivista elämäntapaa ymmärtäen liikunnan merkityksen toiminta- ja työkyvyille
- tutustuu monipuolisesti terveyttä, psyykkistä vireystilaa ja jaksamista edistävään liikuntaan
- pitää yllä fyysistä toimintakykyään liikunnan avulla
- liikkuu ja toimii vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä
- edistää toiminnallaan ryhmän toimintaa ja turvallisuutta

Keskeinen sisältö:

- perinteiset koululiikuntalajit vuodenajan mukaan
- fyysisen toimintakyvyn tukeminen ja vahvistaminen
- fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin merkitys sekä ylläpitäminen ja edistäminen liikunnan avulla
- rakentava vuorovaikutus ja pelisääntöjen mukainen yhteistyö
- terveyden, turvallisuuden sekä toimintakyvyn huomioon ottaminen ja edistäminen
- ammattialan edellyttämän lihaskunnan ja ergonomian merkityksen huomiointi
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - terveellisyys, turvallisuus ja toimintakyky

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, oppilaitoksen lähialueet ja liikuntapaikat, verkko-oppimisympäristöt

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät, pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimislusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan jatkuvan seurannan, erilaisten liikunnallisten testien ja/tai kirjallisten töiden sekä itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Fyysisen toimintakyvyn tukeminen ja vahvistaminen	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja pitää ohjattuna yllä fyysistä toimintakykyään	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja monipuolisesti pitää yllä fyysistä toimintakykyään	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja monipuolisesti seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään
Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen liikunnan avulla	ymmärtää ohjattuna liikunnan merkityksen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille	ymmärtää liikunnan merkityksen omalle fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnilleen	ymmärtää liikunnan merkityksen fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille
Vuorovaikutus ja yhteistyö	osallistuu liikuntatilanteisiin annettujen ohjeiden mukaan sekä noudattaa reilun pelin periaatteita	osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti reilun pelin periaatteita noudattaen	osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteita
Terveiden, turvallisuuden sekä toimintakyvyn huomioon ottaminen	noudattaa yleensä turvallisuutta liikunnassa	toimii liikuntatilanteissa turvallisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä	edistää toiminnallaan ryhmän turvallisuutta

Terveystieto 1 ov

Tavoitteet

Opiskelija

- osoittaa toiminnallaan ja tiedoillaan halua ja kykyä ylläpitää ja edistää terveyttä
- ymmärtää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä omassa elämäntavassaan ja toimintaympäristössään
- tietää mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille
- tietää tupakoinnin ja päihteiden haittavaikutukset ja osaa ehkäistä terveyttä kuluttavia tekijöitä
- tietää terveyttä edistävästä elintavoista ja tottumuksista
- ymmärtää liikunnan, ravinnon, levon, unen, virkistykseen, ihmissuhteiden ja terveyden väliset yhteydet ja ottaa ne huomioon toiminnassaan
- tunnistaa ammattinsa keskeiset terveyttä ja työkykyä kuormittavat tekijät ja osaa kehittää työskentelytapojaan toimintaympäristönsä turvallisuutta ja terveellisyttä yhteistyössä muiden kanssa
- osaa ehkäistä tapaturmia, hallitsee tavallisimmat ensiaputilanteet ja avun hakemisen ja osaa toimia ergonomisesti
- tietää väestön terveyseroista ja tavallisimpien kansansairauksien riskitekijöistä ja niiden ennaltaehkäisystä
- tunnistaa omaan jaksamiseen vaikuttavia tekijöitä ja osaa toimia jaksamista edistävällä tavalla
- osaa tarvittaessa käyttää opiskeluterveyden- ja muita terveydenhuoltopalveluja, hyödyntää terveysliikuntaa ja ymmärtää niiden merkityksen toimintakyvyn ylläpitämisessä

Keskeinen sisältö:

- fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen
- fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintaympäristön turvallisuutta edistävien toimintatapojen noudattaminen
- terveysliikunnan ja terveydenhuoltopalvelujen hyödyntäminen
- tapaturmien ehkäisy ja ensiapu sekä ergonominen toiminta
- fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintakykyä edistävien, kansansairauksia ennaltaehkäisevien ja terveyttä kuluttavien tekijöiden sekä ammatin haittavaikutuksia koskevan tietoperustan hallinta
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - ammattietiikka
  - terveys, turvallisuus ja toimintakyky
  - kestävä kehitys
  - viestintä- ja mediaosaaminen
  - teknologia ja tietotekniikka

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimislusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearviointin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen	ottaa ohjattuna huomioon tavallisimpia terveyttä edistäviä elintapoja ja tottumuksia (kuten liikunta, ravinto, lepo, uni, virkistys, mielenterveys, ihmissuhteet, seksuaaliterveys) ja on halukas edistämään omaa terveyttään ja jaksamistaan	ottaa huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävät elämäntavat ja tottumukset, osallistuu niitä ja omaa jaksamistaan edistävään toimintaan	toimii terveyttä, hyvinvointia ja omaa jaksamistaan edistävällä tavalla, ehkäisee terveyttä kuluttavia tekijöitä ja perustelee toimintansa elintapojen ja terveyden välisellä tutkittulla tiedolla ja kokemuksella
Fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintaympäristön turvallisuutta edistävien toimintatapojen noudattaminen	noudattaa yhteisössä sovittuja terveyttä ja turvallisuutta edistäviä toimintatapoja, mutta tarvitsee ohjausta uusissa tilanteissa	ottaa toiminnassaan huomioon terveyttä ja toimintakykyä kuormittavia tekijöitä ja haluaa edistää toimintansa ja toimintaympäristönsä terveellisyyttä ja turvallisuutta	ottaa toiminnassaan monipuolisesti huomioon terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja edistää omalla toiminnallaan koko yhteisön hyvinvointia
Terveysliikunnan ja terveydenhuolto-palvelujen hyödyntäminen	suunnittelee ja toteuttaa ohjattuna terveyttä edistävää liikuntaa ja osaa tarvittaessa hakea apua terveydenhuollon palveluista	toteuttaa terveyttä edistävää liikuntaa laatimansa ohjelman mukaan ja käyttää tarvittaessa terveydenhuollon palveluja	hyödyntää itsenäisesti terveysliikunnan mahdollisuuksia oman toimintakyvyn ylläpitämisessä ja osaa hyödyntää terveydenhuolto-palveluja tilanteen vaatimalla tavalla
Tapaturmien ehkäisy ja ensiapu sekä ergonomisen toiminta	tunnistaa mahdollisia tapaturmariskejä, osaa hakea ja antaa ensiapua tavallisimmissa ensiapua vaativissa tilanteissa sekä noudattaa tutuissa tilanteissa ergonomisia toimintatapoja	ehkäisee toiminnallaan tapaturmien syntymistä, osaa hakea ja antaa ensiapua sekä noudattaa ergonomisia toimintatapoja	toimii huolellisesti ja ennalta ehkäisee tapaturmien syntymistä, osaa hakea ja antaa ensiapua sekä työskentelee ergonomisesti ja itseään säästäen
Fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja toimintakykyä edistävien, kansansairauksia ennalta-ehkäisevien ja terveyttä kuluttavien tekijöiden sekä ammatin haittavaikutuksia koskevan tietoperustan hallinta	tietää tavallisimmista terveyttä ja toimintakykyä kuormittavista tekijöistä ja kansansairauksista, mutta tarvitsee ohjausta terveyttä edistävän tiedon hankinnassa tietää tavallisimmista terveyshaitoista (kuten tupakointi ja päihteiden käyttö)	hyödyntää omassa toiminnassaan terveyttä ja toimintakykyä edistävää tietoperustaa, tuntee terveyttä kuluttavat tekijät sekä elintavoista johtuvat terveyshaitat ja on tietoinen mahdollisista ammattiinsa liittyvistä kuormitustekijöistä	hyödyntää monipuolisesti omassa toiminnassaan terveyttä ja toimintakykyä edistävää tietoa ja hakee itsenäisesti tietoa mahdollisista ammattinsa haittavaikutuksista

Taide ja kulttuuri 1 ov

Tavoitteet:

- ymmärtää taiteen ja kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja hyödyntää niiden ilmenemismuotoja monikulttuurisessa yhteisössä
- osallistuu taide- ja kulttuuritapahtumiin, kehittää kouluuyhteisön kulttuuria ja ylläpitää sen esteettistä ilmettä
- ilmaisee ajatuksia, kokemuksia ja tunteita esimerkiksi musiikin, tanssin, teatterin, kirjallisuuden tai kuvataiteen keinoin ja arvostaa muiden ilmaisua ja näkemyksiä
- noudattaa kestävän kehityksen periaatteita materiaalien valinnassa ja työskentelyssään

Keskeinen sisältö:

- taiteen ja kulttuurin käyttäminen kulttuuritapahtumissa ja ympäristön estetiisoinnissa
- ajatuksia, tunteita ja/tai kokemuksia kuvaavan tuotoksen tekeminen
- luontoa, ympäristöä ja energiaa säästävien materiaalien ja menetelmien käyttö
- muiden ilmaisun ja näkemysten arvostaminen, teosten kommentointi ja palaute
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - kestävä kehitys
  - estetiikka

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisalusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Taiteen ja kulttuurin hyödyntäminen	osallistuu taide- ja kulttuuritapahtumiin	huolehtii kouluuyhteisön kulttuurista ylläpitäen sen esteettistä ilmettä	uudistaa kouluuyhteisön kulttuuria kehittämällä sen esteettistä ilmettä
Tuotoksen tekeminen	suunnittelee ja toteuttaa ohjattuna itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan ilmaisevan tuotteen ottaa ohjeiden mukaan huomioon luonnon ja energian säästämisen materiaalien käytössä ja työskentelyssään	suunnittelee ja toteuttaa itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan ilmaisevan tuotteen, teoksen tai esityksen toimii luontoa ja energiaa säästäen materiaalien käytössä ja työskentelyssään	suunnittelee ja toteuttaa itselleen sopivimmalla tavalla jonkin ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan soveltavan ja ilmaisevan tuotteen, teoksen tai esityksen valitsee työskennellessään materiaalit luontoa ja energiaa säästäen
Muiden ilmaisun ja näkemysten arvostaminen	kertoo muiden ilmaisussa tunnistamistaan kulttuurisista piirteistä	antaa rakentavaa palautetta muiden ilmaisusta ja näkemyksistä	kehittää omaa ilmaisuaan arvostaen muiden näkemyksiä

Valinnaiset lisäopinnot 4 ov

Etiikka 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- pohtii arvojen, normien ja katsomusten merkitystä omassa elämässään, ihmisten välisissä suhteissa ja työssä
- perustelee valintojaan ja osaa arvioida niiden vaikutuksia ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen kannalta
- osoittaa toiminnassaan rehellisyyttä ja vastuullisuutta, kunnioittaa toisia ihmisiä sekä käyttäytyy työssään ja ihmissuhteissaan hyvin tapojen mukaisesti
- havaitsee ja tunnistaa alansa arvomaailman sekä sen eettisiä ongelmatilanteita

Keskeinen sisältö:

- eettisten kysymysten pohdinta
- eettinen toiminta
- alan arvopohjan ja arvo- ja normiristiriitöiden tunnistaminen
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - ammattietiikka
  - kestävä kehitys
  - viestintä- ja mediaosaaminen
  - teknologia ja tietotekniikka

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisolusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Eettisten kysymysten pohdinta	keskustelee ohjattuna omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä eettisistä ja katsomuksellista kysymyksistä ja arvoista	keskustelee eettisistä, katsomuksellisista sekä omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä kysymyksistä ja arvoista	pohtii arvojen, normien ja erilaisien katsomusten merkitystä omassa elämässään, ihmisten välisissä suhteissa, työelämässä ja yhteiskunnassa
Eettinen toiminta	toimii hyvien tapojen mukaisesti ja vastuullisesti työssään sen ongelmatilanteissa, mutta tarvitsee tukea ja ohjausta uusissa tilanteissa	toimii vastuullisesti ja eettisesti työnsä ja työelämän ristiriita- ja kriisitilanteissa	toimii itsenäisesti, vastuullisesti ja eettisesti työnsä ja työelämän erilaisissa ristiriita- ja kriisitilanteissa ja osaa perustella toimintansa
Alan arvopohjan ja arvo- ja normiristiriitöiden tunnistaminen	osaa ohjattuna havaita ammattinsa arvoja ja eettisiä ongelmatilanteita	tunnistaa ammattinsa arvopohjan sekä sen eettisiä ongelmatilanteita	tunnistaa itsenäisesti työelämän ja oman alansa arvopohjan sekä eettisiä ongelmatilanteita

Kulttuurien tuntemus 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- toimii eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa
- osaa tervehtiä, vastaanottaa vieraita ja keskustella heidän kanssaan
- osaa ottaa huomioon toiminnassaan sopivuuden rajat sekä miesten ja naisten erilaiset roolit, pukeutumiseen ja käyttäytymiseen liittyvät ohjeet ja myös kirjoittamattomat säännöt ja menettelytavat
- tunnistaa oman alansa erikoispiirteitä muissa maissa

Keskeinen sisältö:

- tavallisimmat kulttuuripiirteet eri kulttuureissa ja eri aloilla
- käyttäytyminen ja pukeutuminen eri tilanteissa sekä erilaisten ihmisten kohtaaminen
- soveliaisuussäännöt eri kulttuureissa ja maissa
- miesten ja naisten rooliodotukset
- oman alan erikoispiirteiden huomioon ottaminen kotimaassa ja ulkomailla
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - viestintä- ja mediaosaaminen
  - aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisalusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Tavallisimpien kulttuuripiirteiden huomioon ottaminen	tunnistaa muiden kulttuurien yleisiä piirteitä	tunnistaa kulttuurisia eroja muiden toiminnassa	ottaa huomioon kohdatessaan ihmisiä heidän kulttuuritaustansa
Käyttäytyminen ja pukeutuminen eri tilanteissa sekä erilaisten ihmisten kohtaaminen	tunnistaa kulttuurisia eroja ihmisten päivittäisessä toiminnassa Suomessa ja muualla	toimii kulttuurieroista huolimatta yhdessä muiden kanssa	kohtaa ulkomaalaiset työtoverit, asiakkaat ja vieraat ilman kulttuurikonflikteja
Oman alan erityispiirteiden huomioiminen	tunnistaa oman alan palvelujen ja tuotteiden piirteitä eri maissa	vertailee oman kulttuurin piirteitä muiden maiden vastaaviin	ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuureista olevat piirteet

Psykologia 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- havainnoi ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja tämän toimintaan vaikuttavia tekijöitä
- tunnistaa, tiedostaa ja käsittelee psyykkisiä ilmiöitä psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla
- soveltaa psykologista tietoa omaan työhönsä
- soveltaa oppimisen psykologiaa omaan opiskeluunsa
- osaa havainnoida ja ajatella kriittisesti
- selviytyy omaan työhönsä liittyvistä asiakaspalvelu- ja ryhmätyötilanteista

Keskeinen sisältö:

- psykologian käsitteiden tuntemus ja ihmisen toiminnan selittäminen ja ymmärtäminen
- oppiminen ja itsetuntemus
- motivaation, tunteiden ja sitoutumisen vaikutuksen ymmärtäminen sekä omiin ja toisten työsuorituksiin
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - terveys, turvallisuus ja toimintakyky

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät, (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisympäristö, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T₁-K₃.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Psykologian käsitteiden tuntemus ja ihmisen toiminnan selittäminen ja ymmärtäminen	tuntee psykologian keskeisiä käsitteitä ja ymmärtää niiden yhteyden ihmisen toimintaan	käyttää psykologista tietoa ihmisten toiminnan selittämisessä tavallisissa arki- ja työelämän tilanteissa	pystyy soveltamaan kognitiivisen psykologian ja persoonallisuuspsykologian tietoa tavallisiin työelämän tilanteisiin ja selittämään niiden avulla sekä omaa että muiden ihmisten toimintaa
Oppiminen ja itsetuntemus	tuntee oppimistapahtumaan vaikuttavia keskeisiä tekijöitä ymmärtää psykologisen tiedon mahdollisuudet itsetuntemuksensa ja minäkuvansa parantamiseen	arvioi ohjattuna omaa oppimistaan tukeutuen psykologiseen tietoon käyttää ohjattuna psykologian tietoa itsetuntemuksensa ja minäkuvansa parantamiseen	ymmärtää oppimista psykologisen tiedon perusteella ja soveltaa sitä omaan opiskeluunsa käyttää psykologian tietoa itsetuntemuksensa ja minäkuvansa parantamiseen
Motivaation, tunteiden ja sitoutumisen vaikutuksen ymmärtäminen sekä omiin ja toisten työsuorituksiin	ottaa huomioon motivaation, tunteiden ja sitoutumisen merkityksen omaan suoritukseensa	toimii erilaisten ihmisten kanssa työ- ja opiskeluyhteisössään ja ymmärtää motivaation ja sitoutumisen vaikutuksen työsuorituksiin ymmärtää työhön sitoutumisen ja ryhmään samaistumisen vaikutuksia työsuorituksiin ja työssä viihtymiseen	soveltaa psykologian perustietoa ihmisen ajattelusta, havainnoimisesta, persoonallisuuden piirteistä, tunteista ja muista käyttäytymistä säätelevistä mekanismeista käyttää psykologian tietoa itsetuntemuksensa ja minäkuvansa parantamiseen tiedostaa omia ja toisten tunteita sekä hallitsee työelämässä tunteitaan ja asenteitaan tilanteen vaatimalla tavalla

Tieto- ja viestintäteknikka 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- käyttää omalla alallaan tarvittavia tietoteknisiä välineitä ja järjestelmiä tiedon hankintaan, käsittelyyn, muokkaukseen, tallentamiseen ja esittämiseen
- ottaa käyttöön ja soveltaa uusia tietoteknisiä lisälaitteita, toimintoja ja ohjelmia
- soveltaa työvälineohjelmia, kuten tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, sähköposti-, esitysgrafiikka- ja kalenteriohjelmia työssä tarvittavan tiedon tuottamiseen, muokkaamiseen ja esittämiseen

Keskeinen sisältö:

- tiedonhankinta ja käsittely
- tiedonkäsittely ja muokaus
- tietojen lähettäminen ja jakaminen
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - viestintä- ja mediaosaaminen

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisolusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1-K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Tiedonhankinta ja käsittely	hakee, tallentaa ja kopioi työtehtävissä tarvittavia tiedostoja hakee työtehtävissä tarvittavaa tietoa verkkopalveluista	osaa tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti käsitellä ammatissa tarvittavia tiedostoja sekä verkkohakupalveluita	ottaa huomioon tiedostojen käsittelyssä tekniset rajoitteet ja mahdollisuudet sekä soveltaa tapaus- ja tilannekohtaisesti ammattialaan liittyviä verkkohakupalveluita
Tiedonkäsittely ja muokaus	käyttää työvälineohjelmia, kuten tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta-, sähköposti-, esitysgraafikka- ja kalenteriohjelmia työtehtävien hoidossa	käyttää sujuvasti työvälineohjelmia ammattiin liittyvän tiedon tuottamiseen ja muokkaamiseen	käyttää soveltaen työvälineohjelmia tiedon tuottamiseen ja muokkaamiseen ammattialan eri tilanteiden ja olosuhteiden vaatimalla tavalla
Tietojen lähettäminen ja jakaminen	käyttää verkkoviestintämenetelmiä työtehtävien hoidossa	käyttää sujuvasti eri verkkoviestintämenetelmiä ammattiin liittyvän tiedon lähettämiseen ja jakamiseen	käyttää soveltaen verkkoviestinnän mahdollisuuksia ammattialan eri tilanteiden ja tarpeiden mukaan sekä ottaa huomioon näiden käytössä vastuu- ja tietoturvanäkökulmat

Yritystoiminta 4 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- kehittää liikeideaa tai tuotteistaa omaa osaamistaan yritystoiminnaksi
- arvioi kehittämistarvetta toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun, työympäristön ja oman osaamisen perusteella
- noudattaa yritystoiminnassaan tuloksellisen toiminnan periaatteita sekä ottaa huomioon toiminnan kustannusrakenteen ja oman työpanoksen vaikutuksen toiminnan tuloksellisuuteen

Keskeinen sisältö:

- liikeidean kehittäminen tai oman osaamisen tuotteistaminen
- yritystoiminnan suunnittelu
- kehittämishankkeen tai yritystoiminnan toteuttaminen
- oman toiminnan, hankkeen tai yritystoiminnan toteuttamisen arviointi
- kehittämishankkeen ja yritystoiminnan esittely
- tuloksellinen ja kokonaistaloudellinen toiminta
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - vuorovaikutus ja yhteistyö
  - aloitekyky ja yrittäjyys
  - kestävä kehitys
  - teknologia ja tietotekniikka

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimislusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Liikeidean kehittäminen tai oman osaamisen tuoteistaminen	<p>kehittää opastettuna ryhmän jäsenenä liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan</p> <p>selvittää opastettuna yritystoimintaansa liittyviä toimintatapoja, keskeisiä palveluja tai tuotteita</p> <p>hakee ohjattuna tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella</p> <p>kartoittaa ohjattuna ratkaisuvaihtoehtoja</p> <p>vertailee ohjattuna erilaisia vaihtoehtoja</p>	<p>kehittää ryhmän jäsenenä liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan</p> <p>selvittää yhteistyössä yritystoimintaansa liittyviä toiminta- tai liikeideoita sekä keskeisiä palveluja ja tuotteita</p> <p>hakee yhteistyössä tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella</p> <p>kartoittaa erilaisia ratkaisumahdollisuuksia</p> <p>vertailee vaihtoehtoja ja asettaa työlleen kestävän kehityksen huomioivia laatu- ja kustannustavoitteita</p> <p>esittelee vaihtoehdot esimerkiksi asiantuntijalle, työnjohdolle tai asiakkaalle</p>	<p>kehittää oma-aloitteisesti liikeidean tai tuotteistaa omaa osaamistaan hyödyntäen työyhteisön asiantuntemusta</p> <p>selvittää yritystoimintaan liittyviä eri yritysten tai organisaatioiden toiminta- tai liikeideoita sekä keskeisiä palveluja ja tuotteita</p> <p>hakee itsenäisesti tietoa tuotteiden ja palveluiden kehittämisen tarpeesta esimerkiksi toimintaympäristön muutosten, asiakkaiden tarpeiden, kilpailun tai yrityksen osaamisen perusteella</p> <p>kartoittaa oma-aloitteisesti erilaisia ratkaisumahdollisuuksia</p> <p>vertailee vaihtoehtoja ja asettaa työlleen kestävän kehityksen huomioivia laatu- ja kustannustavoitteita</p> <p>esittelee ja neuvottelee esimerkiksi asiantuntijan, työnjohdon tai asiakkaan kanssa parhaaksi katsomistaan vaihtoehtoista</p>
Yritystoiminnan suunnittelu	<p>valitsee ohjattuna toteutettavan vaihtoehdon ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta</p> <p>keskustelee suunnitelmasta ja tekee sovitut muutokset</p>	<p>valitsee yhteistyössä vaihtoehdon ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta</p> <p>esittelee suunnitelman ja muuttaa sitä palautteen perusteella</p>	<p>valitsee tai sopii toteuttamiskelpoisesta vaihtoehdosta ja laatii sille toimintasuunnitelman, joka sisältää keskeiset tiedot toteutuksesta</p> <p>esittelee suunnitelman ja kehittää sitä palautteen perusteella</p>

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Kehittämishankkeen tai yritys-toiminnan toteuttaminen	toteuttaa ohjattuna tekemänsä toimintasuunnitelman käyttää opastettuna tavanomaisia toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja hyödyntäen tietotekniikkaa toimii opastettuna toiminnan eri vaiheissa asiantuntijatahon kanssa toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja sovittuja kestäväen kehityksen periaatteita	toteuttaa tekemänsä toimintasuunnitelman käyttää tavanomaisia toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja hyödyntäen tietotekniikkaa toimii toiminnan eri vaiheissa asiantuntijatahon kanssa toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja sovittuja kestäväen kehityksen periaatteita	toteuttaa oma-aloitteisesti tekemänsä toimintasuunnitelman käyttää toimintasuunnitelman edellyttämiä työmenetelmiä, välineitä ja materiaaleja vuorovaikutuksessa työyhteisönsä kanssa hyödyntäen tietotekniikkaa hyödyntää toiminnan eri vaiheissa asiantuntijaverkostoja toimii yrityksessä noudattaen työturvallisuusohjeita ja erityisesti laatu- ja kestäväen kehityksen periaatteita
Oman toiminnan, hankkeen tai yritystoiminnan toteuttamisen arviointi	arvioi opastettuna toimintaansa ja yritystoiminnan etenemistä tekee sovitut muutokset	arvioi toimintaansa ja yritystoiminnan etenemistä sopii mahdollisista muutoksista	arvioi toimintaansa ja yritystoimintansa etenemistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin tekee perusteltuja muutostai parannusehdotuksia ja sopii niiden toteuttamisesta
Kehittämishankkeen tai yritystoiminnan esittely	esittelee opastettuna toteutusvaiheen ja sen tulokset	esittelee toteutusvaiheen ja sen tulokset	esittelee koko kehittämishankkeensa tai yritystoimintansa ja sen tulokset hankkeen luonteeseen soveltuvalla tavalla
Tuloksellinen ja kokonaistaloudellinen toiminta	toimii opastettuna työssään tai yritystoiminnassaan noudattaen tuloksellista toimintaa laskee opastettuna oman työpanoksen osuuden kustannuksista	toimii työssään tai yritys-toiminnassaan noudattaen tuloksellista toimintaa laskee toiminnan kustannukset ja oman työpanoksen osuuden niistä	toimii työssään, työympäristössään tai yritys-toiminnassaan noudattaen tuloksellista toimintaa toimii kustannustehokkaasti aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden sekä laskee toiminnan kustannukset ja oman työpanoksen osuuden niistä

Ympäristötieto 1 ov

Tavoitteet:

- noudattaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisia työ- ja toimintatapoja niin, että ne tukevat ammattitaidon saavuttamista ja täydentävät ammattitaitoa
- toimii energiaa säästävästi työssään
- ehkäisee työssään jätteiden syntyä ja lajittelee jätteitä tarkoituksenmukaisesti sekä hallitsee ammattitaidon kannalta keskeisten tuotteiden elinkaaren
- työskentelee ympäristöriskit minimoiden sekä toimii kulttuuriperintöä vaalien

Keskeinen sisältö:

- ympäristöongelmien ja niihin esitettyjen ratkaisukeinojen tunteminen sekä kestävän kehityksen ja vastuullisten toimintatapojen mukainen toiminta
- ammattitaidon kannalta keskeisten jätehuollon hallinta sekä jätteiden synnyn ehkäiseminen
- ympäristölainsäädännön noudattaminen ja ympäristölaatujärjestelmien mukainen toiminta
- elinikäisen oppimisen avaintaidot:
  - oppiminen ja ongelmanratkaisu
  - ammattietiikka
  - kestävä kehitys
  - viestintä- ja mediaosaaminen
  - teknologia ja tietotekniikka

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät (esim. integrointi ammatilliseen opetukseen), pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimislusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten ja kokeiden, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tärkeimpien ympäristö-ongelmien ja niihin esitettyjen ratkaisukeinojen tunteminen sekä kestävän kehityksen ja vastuullisten toimintatapojen mukainen toiminta	tuntee kestävän kehityksen perusperiaatteet työssään	tuntee kestävän kehityksen haasteita sekä tapoja, joilla voi työssään pyrkiä osaltaan toimimaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaan	tietää perusasiat aineen kierrosta ja energian virrasta maapallolla tuntee kestävän kehityksen haasteita ja niihin esitettyjä ratkaisuja sekä osaa työssään toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaan
Ammattitaidon kannalta keskeisen jätehuollon hallinta sekä jätteiden synnyn ehkäiseminen	osaa ehkäistä jätteiden syntyä ja lajitella syntyvän jätteen ohjatusti tavanomaisissa työtehtävissä	osaa ehkäistä jätteiden syntyä sekä lajittelee jätteet ohjeiden mukaan	osaa ehkäistä jätteiden syntyä tuotteiden ja pakkausten suunnittelussa ja hankinnoissa ja lajittelee jätteet itsenäisesti
Ympäristölainsäädännön noudattaminen ja ympäristölaatu-järjestelmien mukainen toiminta	toimii opastettuna ammatissaan keskeisten ympäristömääräysten mukaisesti toimii ohjattuna ympäristölaatu-järjestelmien mukaisesti ammatissaan	toimii ammatissaan ympäristömääräysten mukaisesti toimii ympäristö-laatu-järjestelmien mukaisesti ammatissaan	toimii ammatissaan ympäristömääräysten mukaisesti ja ennakoii tulevia muutoksia osallistuu aktiivisesti työpaikkansa ympäristölaatu-järjestelmän rakentamiseen ja/ tai kehittämiseen

Tuutoritoiminta 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- perehtyy tuutoritoimintaan
- kehittää ongelmanratkaisutaitojaan
- vahvistaa vuorovaikutus- ja viestintätaitojaan
- osaa esiintyä yleisön edessä oman ammattialansa asiantuntijana
- osaa ryhmätilanteessa ottaa toiset huomioon ja ylläpitää tavoitteellista keskustelua
- osaa laatia ja suunnitella oppilaitoksen esittelyyn liittyvää materiaalia
- tuntee Suomen koulutusjärjestelmän ja toisen asteen ammatillisen koulutustarjonnan
- osaa kertoa oman alansa koulutuksen sisällöistä eri kuulijaryhmille

Keskeinen sisältö:

- luottamuksellisten suhteiden rakentaminen ohjattavien yksilöiden ja ryhmien kanssa
- ohjaava ja kannustava toimintatapa
- esimerkillinen, luottamusta, väkivallattomuutta ja toisten huomioon ottamista korostava käyttäytyminen
- erilaisten tilaisuuksien tavoitteellinen suunnittelu, järjestäminen ja arviointi
- kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden huomioon ottaminen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa
- yhteistyö oppilaitoksen sisällä ja sen ulkopuolella olevien sidosryhmien kanssa
- oman ammattialan asiantuntijana ja edustajana toimiminen viestittäessä koulutuksen sisällöstä peruskoululaisille ja muille alasta kiinnostuneille

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät, pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisalusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten, jatkuvan seurannan, itsearviointin ja tuutoripäiväkirjan perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Tuutorina toimimisen tietopohja	on osallistunut tuutorikurssille	on osallistunut tuutorikurssille	on osallistunut tuutorikurssille on toiminut aktiivisesti tuutorina ja kehittänyt toimintaa oma-aloitteisesti
Tuutoritoiminnan käytännön kokemus	on toiminut tuutorina ja täyttänyt tuutoripäiväkirjaa on osallistunut toiminnan suunnitteluun	on toiminut tuutorina ja täyttänyt tuutoripäiväkirjaa on osallistunut toiminnan suunnitteluun ja ollut mukana säännöllisesti	on toiminut tavoitteiden mukaisesti ja onnistunut siinä hyvin osaa itsenäisesti suunnitella ja toteuttaa tavoitteellista toimintaa
Tuutoritoiminnan kehittäminen		on toiminut tavoitteiden mukaisesti ja osoittanut kiinnostusta toimintaa kohtaan ja sen kehittämiseen	osaa ottaa huomioon oppilaitoksen eri tilanteet toiminnan kehittämisessä osaa ottaa huomioon ohjattavien yksilöllisiä tarpeita ja kehittää toimintaa sen mukaisesti

Tuutori vertaisohjaajana 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- osaa opastaa, neuvoa ja auttaa uusia opiskelijoita tutustumaan uuteen opiskeluyhteisöön, sopeutumaan uuteen opiskeluympäristöön ja pääsemään alkuun opinnoissaan
- osaa luoda eri vuorovaikutustilanteiden ilmapiirin myönteiseen ja kannustavaan suuntaan
- ottaa huomioon kanssaopiskelijoiden tasapuolisen kohtelun
- ennakoi mahdollisesti koulutyötä häiritseviä tilanteita ja tarvittaessa puuttuu niihin arkipäivän koulutyössä
- ymmärtää oman toimintansa merkityksen opiskelutovereiden oppilaitoksessa viihtymisen ja opinnoissa edistymisen näkökulmasta
- ymmärtää vaihtoehtoisuuden merkityksen yksilön kannalta tärkeissä asioissa
- osaa toimia erilaisissa verkostoissa ja tuo esille opiskelijänäkökulman oppilaitoksen sisäisissä ja ulkoisissa verkostoissa
- osaa laatia ilmoituksia, tiedotteita ja mainoksia
- ymmärtää monipuolisen tiedottamisen merkityksen toiminnan onnistumisen kannalta
- huomioi kehittämismahdollisuudet eri toimintamuodoissa ja vie niitä eteenpäin

Keskeinen sisältö:

- uusien opiskelijoiden ja opiskelijaryhmien vastaanotto ja tutustuttaminen opiskeluyhteisöön ja -ympäristöön
- luottamuksellisten suhteiden rakentaminen ohjattavien yksilöiden ja ryhmien kanssa, ohjaava ja kannustava toimintatapa
- esimerkillinen, luottamusta, väkivallattomuutta ja toisten huomioon ottamista korostava käyttäytyminen
- erilaisten tilaisuuksien tavoitteellinen suunnittelu, järjestäminen ja arviointi ja kehittämissideiden luominen
- kansainvälisyyden, monikulttuurisuuden ja ohjattavien erilaisten taustojen huomioon ottaminen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa
- yhteistyö oppilaitoksen sisällä ja sen ulkopuolella olevien sidosryhmien kanssa tavoitteellisesti ja toimintaa kehittäen
- apua tarvitsevien nuorten ohjaaminen oppilaitoksen tukijärjestelmän piiriin
- myönteisen ja kannustavan ilmapiirin luominen eri vuorovaikutustilanteissa

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät, pari- ja ryhmätyöt, projektit, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimislusta ja verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti ammattialaa painottaen

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten, jatkuvan seurannan, itsearviointin ja tuutoripäiväkirjan perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1-K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Tuutorina toimimisen valmiudet	on osallistunut Tuutori vertaisohjaajana -kurssille	on osallistunut Tuutori vertaisohjaajana -kurssille	on osallistunut Tuutori vertaisohjaajana -kurssille
Tuutorina toimiminen	on toiminut tuutorina ja täyttänyt tuutoripäiväkirjaa	on toiminut tuutorina ja täyttänyt tuutoripäiväkirjaa on osallistunut toiminnan suunnitteluun ja ollut mukana säännöllisesti	on toiminut aktiivisesti tuutorina ja kehittänyt toimintaa oma-aloitteisesti
Tuutoritoiminnan kehittäminen	on osallistunut toiminnan kehittämiseen	on toiminut tavoitteiden mukaisesti ja osoittanut kiinnostusta toimintaa kohtaan on esittänyt kehittämisideoita toiminnan edistämiseksi	on toiminut tavoitteiden mukaisesti ja onnistunut siinä hyvin osaa itsenäisesti suunnitella ja toteuttaa tavoitteellista toimintaa sekä arvioida sen onnistumista osaa toimia päämäärätietoisesti ja asettaa toiminnalle kehittämistavoitteita osaa ottaa huomioon ohjattavien yksilöllisiä tarpeita ja opastaa vaikeuksiin joutuneita oppilaitoksen auttamisjärjestelmien piiriin

Yhdistystoiminta 1 ov

Tavoitteet:

Opiskelija

- osaa kokoustekniikkaa ja ymmärtää yhdistyksen toimintakulttuuria sekä talouden hallintaa
- ottaa osaa yhteiseen päätöksentekoon ja saa eväitä aktiivisena kansalaisena toimimiseen

Oppilaskunta-aktiivi osaa toimia:

- oppilaitoksen yhteisen edun mukaisesti, esimerkiksi ja asianmukaisesti
- huomioiden kanssa opiskelijat ja oppilaitoksen henkilökunnan
- aktiivisena yhdistyksen jäsenenä tietäen kuinka yhdistystä pyöritetään
- eri yhteistyötahojen kanssa kehittäen oppilaskunnan toimintaa
- tavoitteellisesti suunnitellen oppilaskunnan toimintaa ja järjestäen tapahtumia ja kerhotoimintaa oppilaitoksen hyvää ilmapiiriä kohottaakseen
- huomioiden opiskelijoiden erilaiset taustat ja monikulttuurisuuden

Keskeinen sisältö:

- toiminta yhdistyksen jäsenenä

Toteuttamistapa:

Oppimisympäristö

- oppilaitos, verkko-oppimisympäristöt, mahdolliset tutustumiskohteet

Oppimisen menetelmät

- toiminnalliset menetelmät, pari- ja ryhmätyöt, tietotekniikan hyödyntäminen, Moodle-oppimisalusta, verkko-opetus

Oppimateriaali

- oppimateriaali valitaan ja laaditaan opetussisällön mukaisesti

Arviointi

- arviointi suoritetaan kirjallisten ja suullisten esitysten, jatkuvan seurannan ja itsearvioinnin perusteella. Arvioinnissa käytetään arviointiasteikkoa T1–K3.

Arvioinnin kohteet	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1 Opiskelija	Hyvä H2 Opiskelija	Kiitettävä K3 Opiskelija
Toiminta yhdistyksen jäsenenä	on oppilaskunnan hallituksen jäsen ja osallistunut hallituksen kokouksiin on ottanut osaa oppilaskunnan järjestämään toimintaan	on osallistunut oppilaskunnan koulutuksiin ja ollut mukana toteuttamassa oppilaskunnan järjestämiä tilaisuuksia. on osallistunut toiminnan suunnitteluun ja ollut mukana säännöllisesti on toiminut tavoitteiden mukaisesti ja osoittanut kiinnostusta toimintaa kohtaan	on toiminut aktiivisesti oppilaskunnan hallituksessa ja kehittänyt toimintaa on toiminut oppilaskunnan vahvistamien tavoitteiden mukaisesti ja onnistunut siinä hyvin osaa suunnitella ja toteuttaa tavoitteellista toimintaa työskentelee joustavasti ja rakentavasti oppilaitoksen eri yhteistyötahojen ammattialan eri tilanteiden ja olosuhteiden vaatimalla tavalla

Ammattitaitoa syventävät tutkinnon osat

Yrittäjyys 10 ov

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa yhteistyössä ryhmän kanssa:

- arvioida tuotteistamismahdollisuuksia
- arvioida perustettavan yrityksen toimintaedellytyksiä
- täsmentää taloudellisesti kannattavan liikeidean sekä kehittää toiminta-ajatuksen
- hankkia toimivan yhteistyö- tai partneriyrityksen
- laatia alustavan liiketoiminta- ja taloussuunnitelman
- esitellä liiketoiminta- ja taloussuunnitelman yritysneuvontapalveluiden tuottajille ja rahoittajille
- neuvotella yrityksen toimintamahdollisuuksista ja rahoituksesta
- perustaa yrityksen
- suunnitella ja käynnistää yrityksen toiminnan
- toimia perustetussa yrityksessä ja tehdä yrityksen ydintehtäviä
- toimia yrityksen toimintaa tukevia palveluja tuottavien tahojen kanssa
- lopettaa yrityksen toiminnan opintojen päättyessä tai jatkaa yrityksen toimintaa yritystoiminnan (10 ov) opintojen yhteydessä tavoitteenaan perustaa oma yritys

Arviointi:

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T ₁	Hyvä H ₂	Kiitettävä K ₃
1. Työprosessin hallinta	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu	osallistuu yrityksen toiminnan suunnitteluun ja toimii ryhmän jäsenenä ottaa vastuun töistään sopimusten mukaisesti	suunnittelee yrityksen toimintaa ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti ja vastuullisesti ottaa vastuun sovitusta töistä yhteisvastuullisesti	suunnittelee yrityksen toimintaa innovatiivisesti ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti, vastuullisesti ja kannustavasti ottaa vastuuta koko ryhmän toiminnasta ja sovitujen töiden tekemisestä yhteisvastuullisesti
Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti osallistuu sovittuihin yhteistyöverkoston tapaamisiin	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti hankkii yhteistyötahoja ja toimii yhteistyöverkostoissa	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä ryhmän toimintaan hankkii yhteistyötahoja ja hyödyntää yhteistyöverkosta toiminnan kehittämisessä
Laadukas toiminta	toimii työilleen asetettujen laatutavoitteet huomioon ottaen ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella toimii palveluhenkisesti	toimii yhdessä asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävästi	toimii yhdessä asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävästi

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
	käyttää tavanomaisia yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää itsenäisesti yrityksen käytössä olevia työvälineitä, kuten työpaikan laitteita ja koneita sekä tietokonetta ja ohjelmistoja toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan kartoittaa ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa toimialalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan seuraa ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa toimialan kehitystä yritystoiminnan kannalta arvioi opastettuna yhteistyössä ryhmän kanssa mahdollisuuksiaan yrittäjänä selvittää opastettuna yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia valitsee ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan etsii erilaisista verkostoista saatavaa tietoa kartoittaa yhteistyössä ryhmän kanssa toimialalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan seuraa yhteistyössä ryhmän kanssa toimialan kehitystä yritystoiminnan kannalta arvioi yhteistyössä ryhmän kanssa mahdollisuuksiaan yrittäjänä selvittää ja raportoi yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia valitsee yhteistyössä ryhmän kanssa yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat osallistuu tiedon hankintaan keskeisiltä viranomaisilta	hyödyntää tuotteistamisessa yhteistyössä ryhmän kanssa oman alan tai eri alojen tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan hyödyntää eri verkostoista saatavaa tietoa kartoittaa yhteistyössä ryhmän kanssa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan seuraa yhteistyössä ryhmän kanssa alan kehitystä ja kehitysnäkymiä yritystoiminnan kannalta arvioi itsenäisesti mahdollisuuksiaan yrittäjänä ja asettaa itselleen kehittymistavoitteita selvittää ja raportoi yhteistyössä ryhmän kanssa perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia valitsee yhteistyössä ryhmän kanssa yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamisasiakirjat hakee itsenäisesti tietoa keskeisiltä viranomaisilta

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
	<p>osallistuu ohjattuna toiminnan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankintaan, mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan</p> <p>osallistuu ohjattuna yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankkimiseen</p> <p>hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut</p> <p>soveltaa ohjattuna sovittujen tehtävien hoitamisessa tarvittavaa tietopohjaa</p> <p>selvittää opastettuna, mitä lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta</p> <p>tiedostaa yritystoiminnan olevan kirjanpidon alasta ja ymmärtää kirjanpidon tarkoituksen</p> <p>tietää, mitkä kuitit ja tositteet pitää säilyttää kirjanpitoa varten</p>	<p>osallistuu yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen toiminnan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankintaan, mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan</p> <p>osallistuu yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavan tiedon hankkimiseen</p> <p>hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut</p> <p>soveltaa yrityksen toiminnassa tarvittavaa tietopohjaa</p> <p>selvittää, mitä lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta</p> <p>säilyttää kirjanpidossa tarvittavat kuitit ja tositteet</p> <p>tulkitsee esim. tilitoimiston avulla yrityksen tulosta</p> <p>tiedostaa yritystoiminnan olevan kirjanpidon alasta ja ymmärtää kirjanpidon tarkoituksen</p> <p>säilyttää kirjanpidossa tarvittavat kuitit ja tositteet</p> <p>tulkitsee esim. tilitoimiston avulla yrityksen tulosta</p>	<p>hyödyntää yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa siitä, miten tuote tai palvelu tuotetaan ja myydään ja miten talous hoidetaan</p> <p>hyödyntää yhteistyössä ryhmän kanssa yrityksen logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa</p> <p>hankkii yhteistyössä ryhmän kanssa tietoa yrityksen perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut</p> <p>soveltaa itsenäisesti yrityksen toiminnassa tarvittavaa tietopohjaa</p> <p>selvittää, mitä ja miksi lainsäädäntö edellyttää kirjanpidolta</p> <p>säilyttää kirjanpidossa tarvittavat kuitit ja tositteet</p> <p>tulkitsee esim. tilitoimiston avulla yrityksen tulosta ja tasetta</p>

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	hakee ohjattuna tietoa keskeisistä tuotteista, palveluita ja sopimuksia koskevista säädöksistä	hakee tietoa keskeisistä tuotteista, palveluita ja sopimuksia koskevasta lainsäädännöstä ja säädöksistä	soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja muita säädöksiä
Vuorovaikutus ja yhteistyö	osallistuu ryhmän valintojen ja päätösten valmisteluun arvioi opastettuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä osallistuu yhteistyöneuvotteluihin ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa	tekee ryhmässä ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten kanssa ja osallistuu yhteistyöneuvotteluihin sidosryhmien kanssa	tekee ryhmässä perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi arvioi omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa
Ammattitietäikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnassa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnassa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnassa taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa tunnistaa opastettuna työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja suojautuu niiltä huolehtii opastettuna omasta, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuudesta eri tilanteissa	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja suojautuu niiltä huolehtii omasta, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuudesta eri tilanteissa	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja asiakaspalvelutilanteissa tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja suojautuu niiltä huolehtii omasta, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuudesta eri tilanteissa kehittää ryhmänsä turvallisuutta ja työkykyä kehittämällä omia työkäytäntöjään ja työympäristöään opastaa muita toimimaan terveellisesti ja turvallisesti toimiessaan ryhmän jäsenenä

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa toimimalla yhteistyössä ryhmän, yhteistyö- tai partneriyhteyden ja eri toimijoiden kanssa esim. NY – vuosi yrittäjänä -toiminnassa, harjoitusyrityksessä tai vastaavassa. Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan vähintään

- työprosessin hallinta
- elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallinta

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden luotettavien menetelmien avulla.

Yritystoiminta 10 ov

Ammattitaitovaatimukset:

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- arvioida oman osaamisensa, (tuotteen tai palvelun) tuotteistamismahdollisuuksia
- selvittää perustettavan yrityksen liiketoimintaympäristöä
- kartoittaa ja hankkia yhteistyöyrityksiä ja -kumppaneita
- etsiä, tunnistaa ja arvioida yrityksen toimintamahdollisuuksia
- valita taloudellisesti kannattavan liikeidean sekä kehittää toiminta-ajatuksen
- laatia yritykselle liiketoimintasuunnitelman
  - suunnitella yrityksen talouden hoidon ja selvittää yrityksen toiminnan edellyttämät resurssit
  - esitellä liiketoiminta- ja taloussuunnitelman yritysneuvontapalveluiden tuottajille ja rahoittajille
  - neuvotella yrityksen toimintamahdollisuuksista ja rahoituksesta
  - suunnitella yrityksen tuotteiden valmistamisen tai palvelun tarjonnan
  - tehdä ja raportoida markkinointisuunnitelman ja päättää markkinointitoimenpiteistä
  - tehdä yrityksen tarvitsemat logistiset ratkaisut
  - tehdä yrityksen riskienhallinta-analyysin
  - suunnitella kannattavan liiketoiminnan toteutuksen ja ydintehtävät
- valita yritysmuodon, perustaa yrityksen ja lopettaa sen toiminnan

Arviointi:

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessien hallinta	Tyydyttävä T ₁	Hyvä H ₂	Kiitettävä K ₃
	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	suunnittelee opastettuna yrityksen toiminnan	suunnittelee yrityksensä toimintaa ja toimii oma-aloitteisesti ja vastuullisesti	suunnittelee yrityksensä toimintaa innovatiivisesti ja toimii oma-aloitteisesti, vastuullisesti ja kannustavasti
Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti hankkii opastettuna yhteistyö-yrityksen	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti hankkii yhteistyötahoja ja toimii yhteistyöverkostoissa	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti hankkii yhteistyötahoja hyödyntää yhteistyöverkostoja toiminnan kehittämisessä
Laadukas toiminta	toimii työnsä asetettujen laatuavoitteiden mukaisesti ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella toimii palveluhenkisesti	toimii asetettujen laatuavoitteiden mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävästi	toimii asetettujen laatuavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävästi

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Teknologia ja tietotekniikka	käyttää tavanomaisia yrityksensä perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää yrityksen perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita, tietokonetta ja ohjelmistoja toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää itsenäisesti yrityksen perustamisessa tarvittavia työvälineitä, kuten laitteita ja koneita sekä tietokonetta ja ohjelmistoja toimii tietoturvan periaatteiden mukaisesti

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
	hyödyntää opastettuna tuotteistamisessa oman alan mahdollisuuksia yritystoimintaan etsii opastettuna erilaisista verkostoista saatavaa tietoa kartoittaa ohjattuna alalla toimivia yrityksiä ja tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan seuraa ohjattuna alan kehitystä yritystoiminnan aloittamisen kannalta arvioi opastettuna mahdollisuuksiaan yrittäjänä selvittää opastettuna perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia hakee ohjattuna tietoa keskeisiltä viranomaisilta hankkii ohjattuna yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan, myydään ja talous hoidetaan	hyödyntää tuotteistamisessa oman alan tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan etsii erilaisista verkostoista saatavaa tietoa kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan seuraa alan kehitystä yritystoiminnan aloittamisen kannalta arvioi mahdollisuuksiaan yrittäjänä selvittää ja raportoi perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia hakee tietoa keskeisiltä viranomaisilta hankkii yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa hankintaan mm. miten tuote tai palvelu tuotetaan, markkinoidaan, myydään ja talous hoidetaan	hyödyntää tuotteistamisessa oman alan tarjoamia mahdollisuuksia yritystoimintaan hyödyntää eri verkostoista saatavaa tietoa kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja hakee tietoa yrittäjänä toimimisesta alallaan seuraa alan kehitystä ja kehitysnäkymiä yritystoiminnan aloittamisen kannalta arvioi itsenäisesti mahdollisuuksiaan yrittäjänä ja asettaa itselleen kehittymistavoitteita selvittää ja raportoi perustettavan yrityksen toimintamahdollisuuksia hakee itsenäisesti tietoa keskeisiltä viranomaisilta hyödyntää yrityksensä toiminnan suunnittelussa tarvittavaa tietoa siitä, miten tuote tai palvelu tuotetaan, markkinoidaan, myydään ja talous hoidetaan

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
	<p>hankkii ohjattuna yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa</p> <p>käyttää ohjattuna yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa</p> <p>hankkii ohjattuna tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut</p> <p>tiedostaa yritystoiminnan olevan kirjanpitolain alaista ja kirjanpidon tarkoituksen</p> <p>hankkii ohjattuna tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja tuloksen tulkinnasta</p> <p>hakee ohjattuna tietoa keskeisistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevista säädöksistä</p> <p>valitsee ohjattuna yritykselle yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasia-kirjat</p>	<p>hankkii yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa</p> <p>käyttää yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa</p> <p>hankkii tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut</p> <p>tiedostaa yritystoiminnan olevan kirjanpitolain alaista ja kirjanpidon tarkoituksen</p> <p>hankkii tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja yrityksen tuloksen tulkinnasta</p> <p>hakee tietoa keskeisistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevasta lainsäädännöstä ja säädöksistä</p> <p>valitsee yritykselle yritysmuodon, laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasiakirjat</p>	<p>hyödyntää yrityksensä logistiikan suunnittelussa tarvittavaa tietoa</p> <p>soveltaa yrityksensä riskienhallinta-analyysissä tarvittavaa tietoa</p> <p>hankkii tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista, mm. tilitoimiston palvelut</p> <p>tiedostaa yritystoiminnan olevan kirjanpitolain alaista ja kirjanpidon tarkoituksen</p> <p>hankkii tietoa yrittäjän osuudesta kirjanpidossa ja yrityksen tuloksen ja taseen tulkinnasta</p> <p>soveltaa keskeistä tuotteita, palveluita ja sopimuksia koskevaa lainsäädäntöä ja muita säädöksiä</p> <p>valitsee yritykselle yritysmuodon ja laatii yrityksen perustamis- ja lopettamisasiakirjat</p>

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	tekee ohjattuna päätöksiä arvioi opastettuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	tekee valintoja ja päätöksiä arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	tekee perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi arvioi oma-aloitteisesti omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä
Vuorovaikutus ja yhteistyö	neuvottelee opastettuna yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee innovatiivisesti yhteistyöstä sidosryhmien kanssa
Ammattietiikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnan suunnittelussa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa sovittuja taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa taloudellisia, sosiaalisia ja kestävän kehityksen mukaisia arvoja
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	tekee ohjattuna suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään tunnistaa opastettuna työhön ja työympäristöön liittyvät vaaroja	tekee suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään tunnistaa yrityksessä tehtävään työhön ja työympäristöön liittyvät vaaroja ja tekee suunnitelmia suojautua niiltä	tekee oma-aloitteisesti suunnitelmia alansa työturvallisuusohjeiden noudattamisesta yrityksessään tunnistaa oma-aloitteisesti yrityksessä tehtävän työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja tekee suunnitelmia suojautua niiltä

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa suunnittelemalla oman yrityksen toiminnan sekä toimimalla yhteistyössä partneriyritysten ja eri sidosryhmien kanssa (mm. alueelliset kehittämiskeskukset, uusyrityskeskukset ja yrityshautomot). Suunnitelmia tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaitovaatimukset tulevat osoitetuiksi arviointikriteerin mukaisesti.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden luotettavien menetelmien avulla.

Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen 2 ov

Ammattitaitovaatimukset:

Oman alan koulutuksen ja työelämän yhteistyö

Opiskelija

- tuntee oman alansa perustutkinnon opetussuunnitelman ja kansalliset näyttöaineistot, jotta hän osaa tunnistaa työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näyttöillä arvioitavan osaamisen
- osaa perehdyttää opiskelijoita työssäoppimiseen ja ammattiosaamisen näyttöihin
- tuntee oman alansa työelämää ja ammatillista koulutusta siinä määrin, että osaa esitellä alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia esimerkiksi työelämään tutustumisjaksolla oleville opiskelijoille

Opiskelijälähtöinen ohjaaminen

Opiskelija osaa

- perehdyttää muita opiskelijoita työpaikalla tai oppilaitoksissa tehtävään työhön, toimintatapoihin ja sääntöihin
- esitellä alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia esimerkiksi työelämään tutustumisjaksolla oleville opiskelijoille
- käydä rakentavia ohjauskeskusteluja
- kehittää toimintaansa palautteen perusteella ja sovitella näkemyseroja
- toimia erilaisten oppijoiden ja työtovereiden kanssa joustavasti

Työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttaminen

Opiskelija osaa

- neuvotella aloitteellisesti työyhteisössä työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta
- valmistella yhteistyössä opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia
- arvioida työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimia ja ohjata myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti

Opiskelijan arviointi työssäoppimisessa ja ammattiosaamisen näytöissä

Opiskelija osaa

- vastaanottaa ja antaa kehittävää palautetta
- tunnistaa työpaikalla työssäoppimiseen tai ammattiosaamisen näyttöön sopivat työtehtävät ja selvittää niiden arviointikohteet ja -kriteerit
- jatkuvasti itsearvioida työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöään ennalta sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteerien mukaan

Arviointi:

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
1. Työprosessin hallinta	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	valmistelee ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistelee annettujen ohjeiden mukaan työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistelee itsenäisesti ja aloitteellisesti työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen suunnitelmaa
Työn kokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittaista ohjausta	tekee annetut tehtävät omatoimisesti	etenee työssään sujuvasti sovittaen työnsä työympäristön muuhun toimintaan

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Opiskelijälähtöinen ohjaaminen	perehdyttää muita opiskelijoita työssäoppimiseen ja ammattiosaamisen näyttöihin	perehdyttää opiskelijoita työssäoppimiseen ja ammattiosaamisen näyttöihin	perehdyttää muita opiskelijoita työpaikalla tai oppilaitoksessa tehtävään työhön, toimintatapoihin ja sääntöihin
Opiskelijan arviointi	vastaanottaa ja antaa ohjattuna palautetta työtehtävistä sekä itsearvioi ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovitettujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan	vastaanottaa ja antaa palautetta työtehtävistä ja itsearvioi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovitettujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan	käy rakentavia palautekeskusteluja sekä itsearvioi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt ennalta sovitettujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman alan työelämän ja ammatillisen koulutuksen tunteminen	esittelee joitakin alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia	esittelee alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia esimerkiksi työelämään tutustumisjaksolla oleville opiskelijoille	esittelee itsenäisesti ja monipuolisesti alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia
Tutkinnon perusteiden tunteminen	tunnistaa ohjattuna työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä osoitettavan osaamisen	tunnistaa ohjeiden mukaisesti työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen	tunnistaa itsenäisesti työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Terveiden, turvallisuuden ja toimintakyvyn huomioon ottaminen	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii ja ohjaa myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa toimimalla yhteistyössä oman alansa työelämän kanssa, ohjaamalla opiskelijoita sekä toteuttamalla ammattiosaamisen näyttöjä ja niiden arviointia käytännössä.

Ammattiosaamisen näytöllä arvioidaan vähintään

- oman alan koulutuksen ja työelämän yhteistyön hallinta
- opiskelijälähtöisen ohjaamisen hallinta
- työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen hallinta
- opiskelijan arvioinnin hallinta ko. tilanteissa

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä osoittaa, sitä arvioidaan keskustelutilanteissa, oppimistehtävissä sekä itse- ja vertaisarviointina.

Arvostamme ammattitaitoa

Sitoudumme asiakaslähtöisyyteen

Toimimme vastuullisesti

Uudistumme yhteistyössä

Työelämän taitaja

www.keuda.fi